

รายการอ้างอิง

จารุวรรณ ธรรมวัตร. ภูมิปัญญาอีสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3. อุบลราชธานี : ศิริธรรมออฟเซ็ท , 2543.
จูไพรรัตน์ เกิดโมลี. สัมภาษณ์ , 20 มิถุนายน 2553.

เจริญชัย ชนไฟโรจน์. ความหมายของคนตรีพื้นบ้าน . มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ
โรฒมหาสารคาม,2530.

ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ. ศิลปะการฟ้อนภาคอีสาน. มหาสารคาม : สำนักวิทยบริการ มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ ,2532.

เต็มสิริ บุญยสิงค์ และเจือ สตะเวทิน. วิชาชุดครูประกาศนียบัตรครูมัธยมของคุรุสภา วิชานาฏศิลป์
(การละครเพื่อการศึกษา). พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : องค์การคุรุสภา , 2522.

ทรงคุณ จันทจร. การถ่ายทอดภูมิปัญญาพื้นบ้านในเรื่อง ทรัพยากร ดิน น้ำ ป่าไม้ ของกลุ่มชาติพันธุ์
กะเลิง. มหาสารคาม : สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ,
2549.

ทัศนีย์ ศิวบรรณวัฒนา. บทบาทของนายปลื้ม ฉายศรีมิ ในการอนุรักษ์ พัฒนา และสืบทอดคนตรี
โปลาง.วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. สาขาไทยคดีศึกษา (เน้นมนุษยศาสตร์) บัณฑิต
วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2541.

ทวีศักดิ์ ญาณประทีป. พจนานุกรมนักเรียน ฉบับเฉลิมพระเกียรติ. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร
: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิช จำกัด, 2530.

ทูลทองใจ ซึ่งรัมย์. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา. สัมภาษณ์ , 28 กันยายน 2553.
นฤมล ปิยวิทย์. ผู้ช่วยศาสตราจารย์. สัมภาษณ์ , 7 กรกฎาคม 2553.

นัยน์พร ชูติภาดา. ฟ้อนโสภาทั้งบั้ง จังหวัดสกลนคร.ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชา
นาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2553.

นราฤทธิ์ เอี่ยมศิริ. สราญใจไหสวรรค์. ปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต.ภาควิชานาฏศิลป์ คณะ
ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2541.

นราฤทธิ์ เอี่ยมศิริ. สัมภาษณ์ , 15 มิถุนายน 2553.

นิตยา เจิดชู (รังเสนา). ผู้อำนวยการโรงเรียนนาฏศิลป์นิยา. สัมภาษณ์ , 9 สิงหาคม 2553.

นิตา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ . กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แม่ทสปอยส์, 2545.

บรรจง โกศลวัฒน์. ปฐมบทแห่งศิลปะการแสดง โดย : ไทยโพสต์-อิสรภาพแห่งความคิด.

(ออนไลน์). 2552.แหล่งที่มา www.artgazine.com/shoutouts/viewtopic.php?t=2472 (2553

,กรกฎาคม 8)

ปิยพันธ์ แสนทวีสุข ดนตรีพื้นบ้านอีสาน: คีตกวีอีสาน ตำนานเครื่องดนตรี และการเรียนรู้ดนตรีพื้นบ้านอีสาน.มหาสารคาม: อภิชาติการพิมพ์, 2549.

เปลื้อง ฉายรัศมี. นิทรรศการและการแสดงศิลปวัฒนธรรมของสถานศึกษาในสังกัดกรมศิลปากร ปี 2533. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2533.

ผุสดี หลิมสกุล. ผลงานสร้างสรรค์ทางนาฏศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

พจน์มาลัย สมรรถบุตร. แนวความคิดประดิษฐ์ทำรำเซิ้ง. พิมพ์ครั้งที่ 2. อุตรธานี: สำนักงานส่งเสริมวิชาการสถาบันราชภัฏอุตรธานี, 2538.

พนารัตน์ สีลแสน. รองผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา. สัมภาษณ์, 8 สิงหาคม 2553.

พฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. ศิลปะ : งานพื้นบ้าน. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545.

พิณวลี อังสุพันธุ์. การศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นจังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวัฒนธรรมศาสตร์ สถาบันวิจัยศิลปะและวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2550.

พิณวลี อังสุพันธุ์. นักวิชาการวัฒนธรรม สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สัมภาษณ์, 7 เมษายน 2553.

พีรพงศ์ เสนไสย. นาฏยประดิษฐ์ของ ปณอ กำเนิดกาญจน์. ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา, 2539.

ภราดร สาขามูละ. วงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์. ดนตรีนิพนธ์ สาขาวิชาดนตรีไทย ภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม, 2541.

มาลินี อาชายุทธการ. พื้นฐานนาฏยประดิษฐ์. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547.

ยุทธศิลป์ จุฑาวิจิตร. การฟ้อนอีสาน. ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต. สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

วิภารัตน์ ช่วงทิพย์. สัมภาษณ์, 27 สิงหาคม 2553.

วิมลศรี อุปรมัย. นาฏกรรมและการละคร หลักการบริหารและการจัดการแสดง. สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์หนอน, 2524.

สถาพร สันทอง. สัมภาษณ์, 22 เมษายน 2554.

สาโรช วายุโชติ. สัมภาษณ์, 18 สิงหาคม 2553.

ศุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏยศิลป์ปริทรรศน์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทด้านสุทธาการพิมพ์ จำกัด ,2547.

ศุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏยศิลป์รัชกาลที่9. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สถาบันราชภัฏมหาสารคาม.มรดกอีสาน. มหาสารคาม: ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏมหาสารคาม, 2535.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. ภูมิปัญญาไทยในการดำเนินชีวิตของชาวกรุงศรีอยุธยา. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา , 2545.

อรุณี อ่อนสวัสดิ์. ระเบียบวิธีวิจัย. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยนเรศวร, 2551.

ศูนย์ศิลปะและการออกแบบ. พิกเนศรี .(ออนไลน์). 2549. แหล่งที่มา www.pikanesri.com/class-basic-artA.php (2553, กรกฎาคม 8)

ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดกาฬสินธุ์. อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 . กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์ , 2550.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก ภาพประกอบในบทที่ 2

ภาพที่ 1 : ชาวบ้านในตำบลโนนสูง จังหวัดนครราชสีมาใช้หมักเกลือ
ที่มา : สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ภาพที่ 2 : การขุดพบไหเครื่องปั้นดินเผา ที่บ้านเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม
ที่มา : <http://www.rinac.msu.ac.th/modules.php?name=News&file=print&sid=20>
ลักษณะรูปแบบเครื่องปั้นดินเผาแบบเขมร

ภาพที่ 3 (จากซ้ายไปขวา) ไหขนาดใหญ่ (Storage Jar) , ไหทรงกลมรูปไข่ (Oval Jar)
และ ไหทรงโกศ (URN)

ที่มา : http://www.dia.org/exhibitions/tao/the_way_of_tea/images/TeaStorageJar.jpg

ภาพที่ 4 : (จากซ้ายไปขวา) ไหรูปทรงกระปุก (Lenticular Pot) , ไหรูปทรงขวด (Bottle)
และ ไหรูปทรงโถ (Covered Jar)

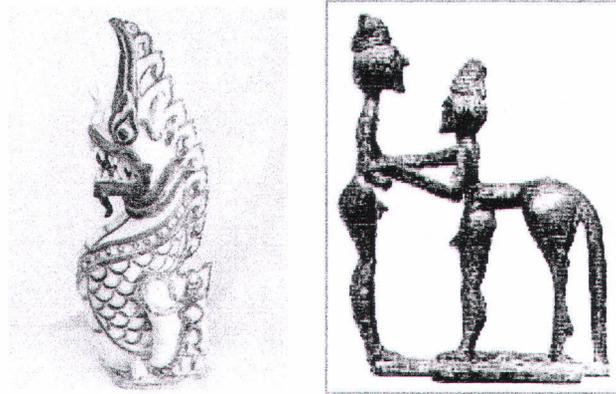
ที่มา <http://www.stephenearp.com/images/buy-online/ Lenticular Pot .jpg>

ภาพที่ 5 : (จากซ้ายไปขวา) ไหรูปทรงด้าม (Covered Box), ไหรูปทรงคนโทหรือหม้อน้ำมีพวย
(Kendior Ewer with Spout) และ ไหรูปทรงชาม (Bowl)

ที่มา <http://c.static.fsanook.com/shopping/uploaded/large/2010/01/28/87/8yGR71264642863->

1.jpg

ภาพที่ 6 : (จากซ้ายไปขวา) ส่วนประกอบสถาปัตยกรรม (Architectural Ceramic) และ
ประติมากรรมรูปสัตว์ขนาดเล็ก (Mini-animal Style Ceramics)

ที่มา <http://www.amulet1.com/showimg.php?img=topic&id=160>

ภาพที่ 7: การสาธิตการทำพิธีช่างกะมุด

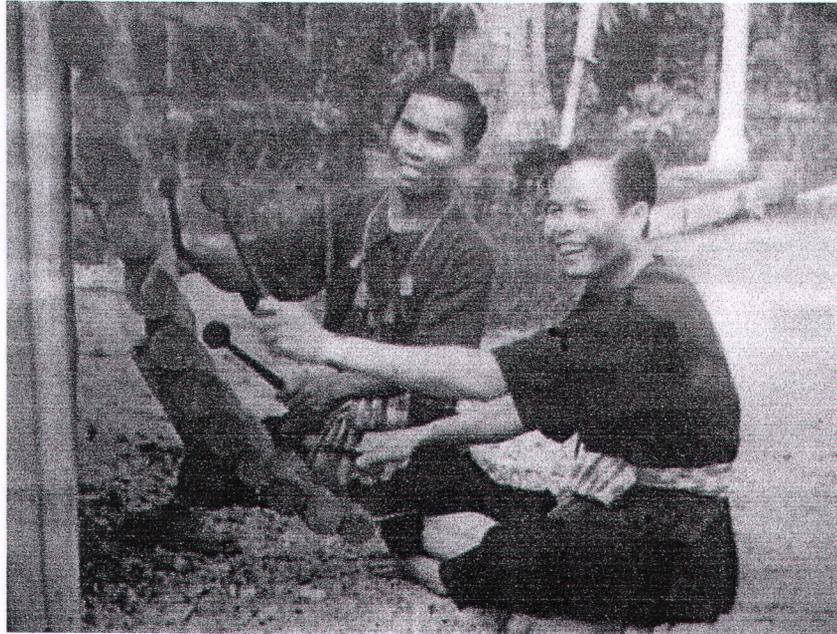
ที่มา: นายนัปร ชุตินาคา

ภาพที่ 8 : ไหอวางขายในร้านอาหารปลาน้ำโขง จังหวัดกาฬสินธุ์
ที่มา: ผู้วิจัย

ภาพที่ 9 : ไหที่รัดยางบนปากเพื่อใช้ในการดัด
ที่มา: <http://dontrizaclub.blogspot.com>

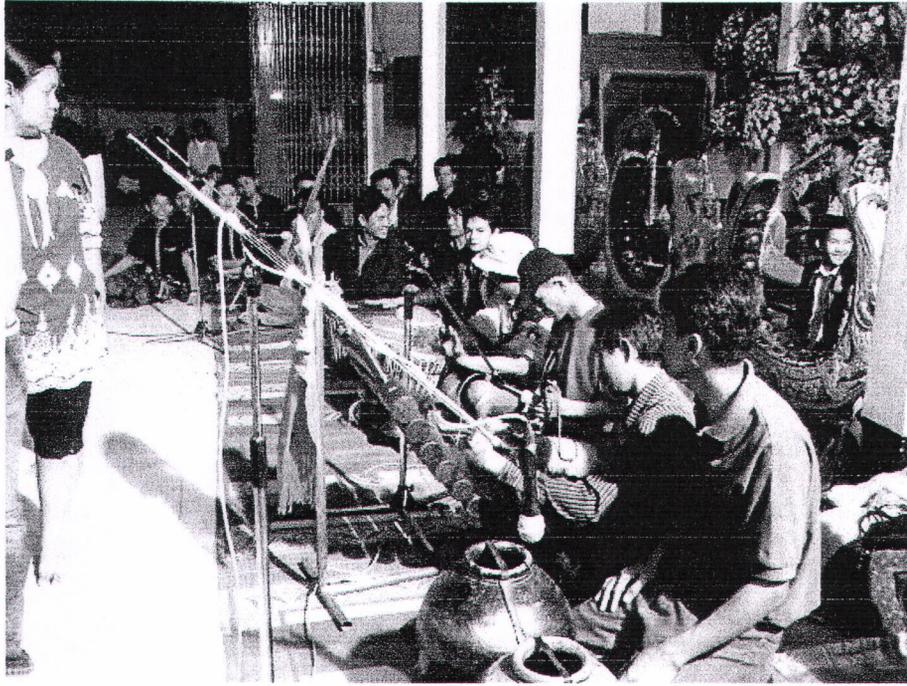
ภาพที่ 10 : ครูเป็ลื่อง ฉายรัศมี (ด้านขวา) ตีโปงลาง

ที่มา: <http://www.culture.go.th/>

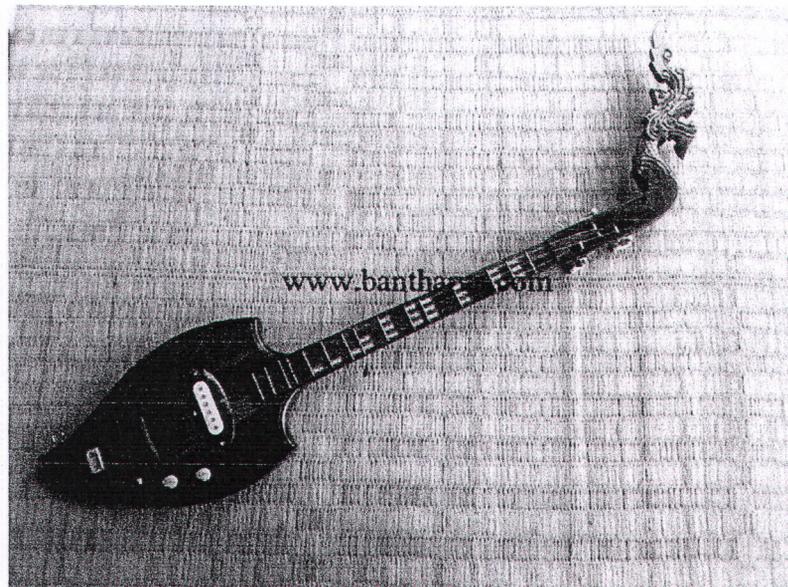
ภาพที่ 11 : วงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

ที่มา : <http://www.livekalasin.com>

ภาพที่ 12 : นักดนตรีดีดโหวโดยใช้ผู้ชายในวงโปงลาง งานสถาปนกิจครูเป็ลื่อง ฉายรัศมี

ที่มา : <http://www.isan.clubs.chula.ac.th>

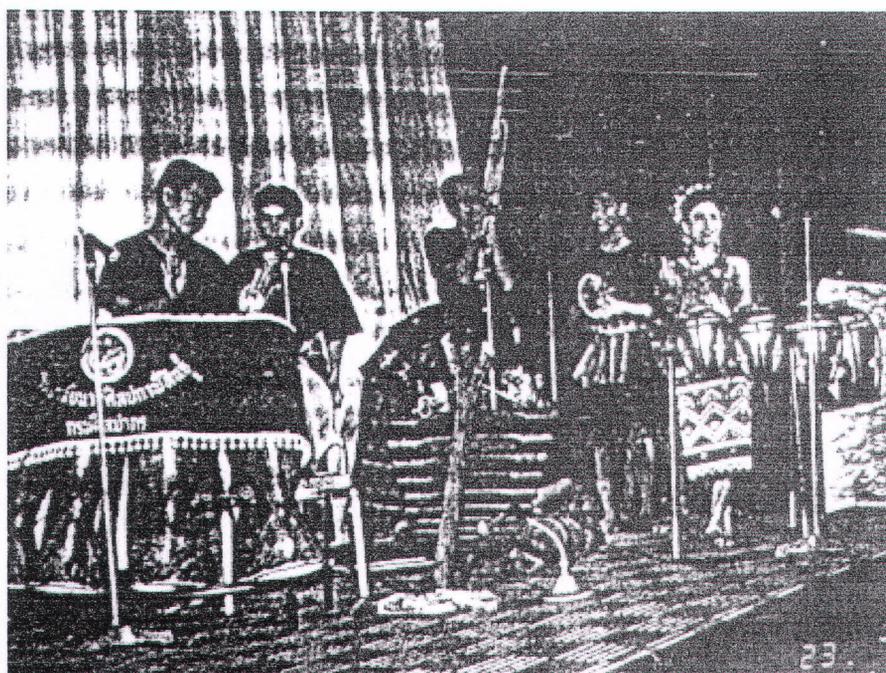

ภาพที่ 13 : พิณเบส

ที่มา : <http://www.banthaua.com>

ภาพที่ 14 : การดีดไหโดยใช้ผู้ชายดีด ในวงดนตรีพื้นบ้านอีสาน ของวิทยาลัยครุนครราชสีมา
 ที่มา : ลานธรรมเฉลิมพระเกียรติ วิทยาลัยครุนครราชสีมา , 2532

ภาพที่ 15 : การแสดงของวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ. 2530
 ที่มา : ทศนีย์ ศิวบรรวัฒนา

ภาพที่ 16 : การรำดีดไหในเพลงโห่ร้อง ช่วงที่ 1

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 17 : การรำดีดไหในเพลงโห่ร้อง ช่วงที่ 2

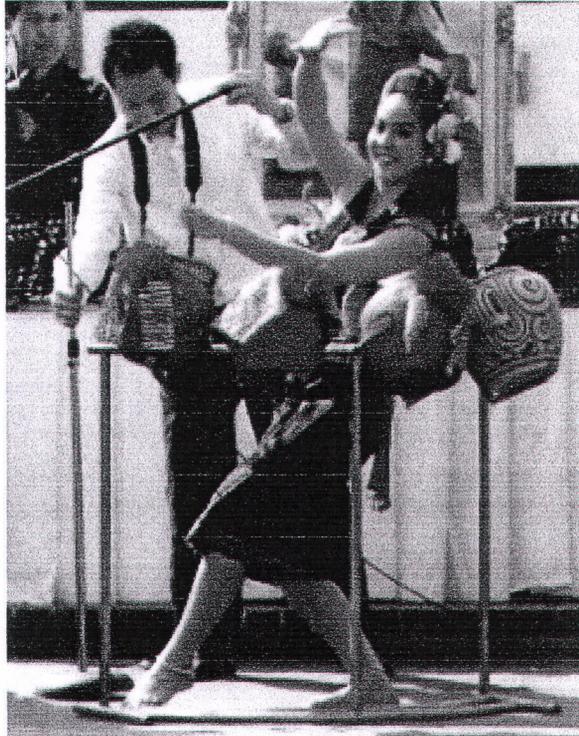
ที่มา : ผู้วิจัย

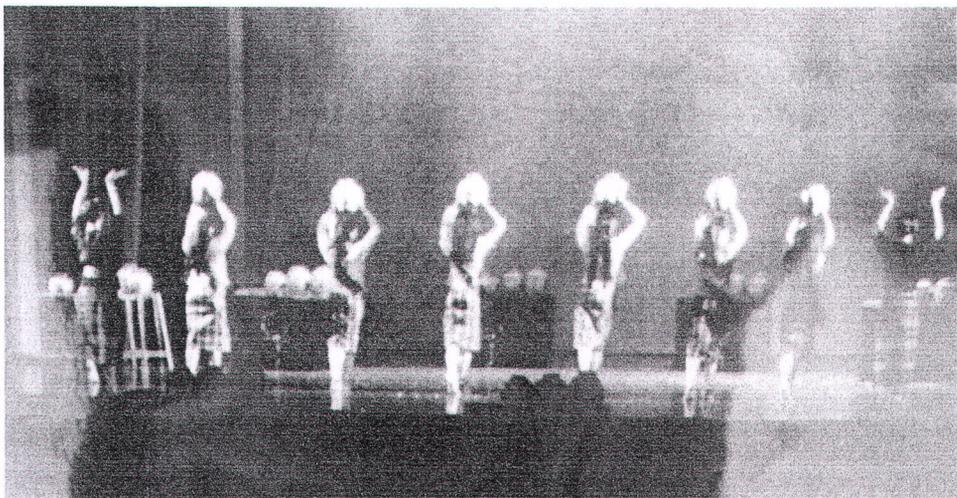
ภาพที่ 18 : การรำดีดไหในเพลงโซว์วง ช่วงที่ 3
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 19 : การรำดีดไหในเพลงบรรเลงอื่นๆ ช่วงที่ 1
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 20 : การรำดีดไหในเพลงบรรเลงอื่นๆ ช่วงที่ 2
ที่มา : ผู้วิจัย

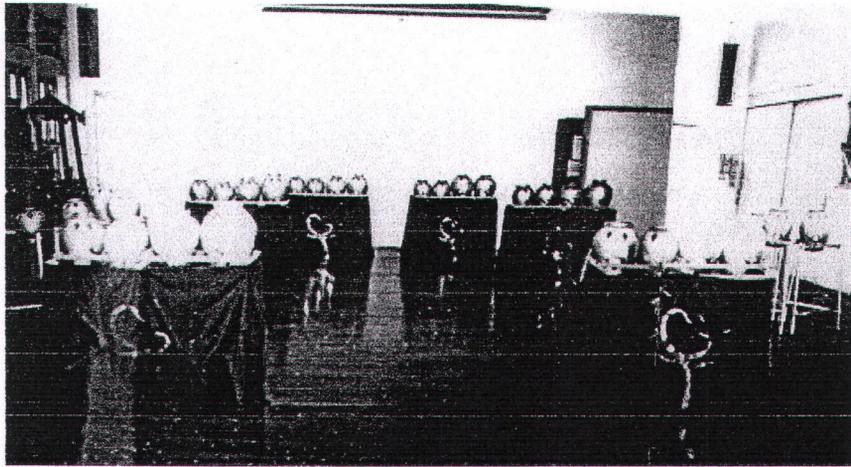
ภาพที่ 21 : การแสดงชุดสรายุใจไหสวรรค์
ที่มา : ปริชญานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

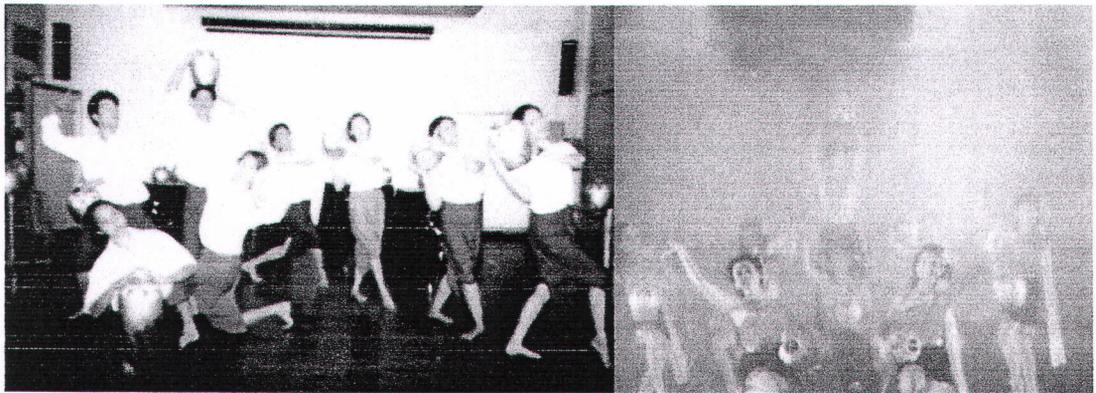
ภาพที่ 22 : ชุดพื้นบ้านอีสาน ชายและหญิง ชุดร่วมสมัยชาย และหญิง
 ที่มา : ประยูรนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะ
 ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

ภาพที่ 23 : วงโปงลางของชมรมอีสาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 ที่มา : ประยูรนิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏศิลป์ คณะ
 ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

ภาพที่ 24 : ลักษณะของเวทีที่ใช้เป็นอุปกรณ์ในการแสดง ชุด “สราญใจไหสวรรค์”
 ที่มา : ปริชญานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

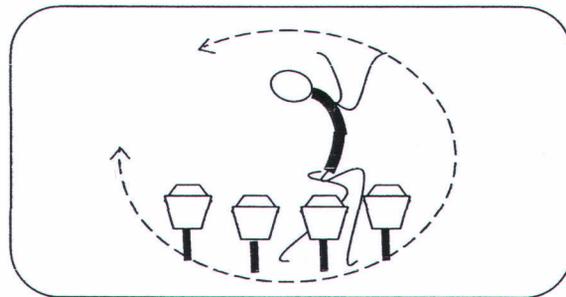
ภาพที่ 25 : การแสดงที่สื่อถึงความสามัคคีในหมู่คณะชุด “สราญใจไหสวรรค์”
 ที่มา : ปริชญานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต ภาควิชานาฏยศิลป์
 คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2541

ภาคผนวก ข ภาพประกอบในบทที่ 4

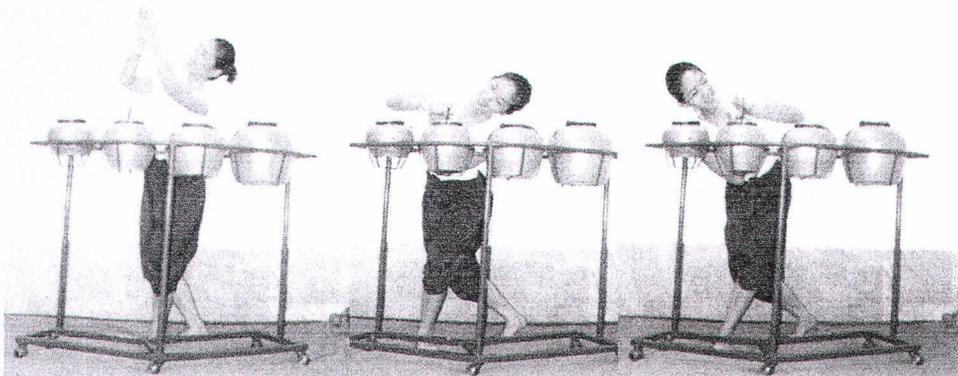
ภาพที่ 26 : การรำดีดไหโดยชมรมอีสานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มา : www.isanchula.com

ภาพที่ 27 : การวิเคราะห์การรำดีดไหจากการจัดองค์ประกอบทางด้านศิลปะ

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 28 : การวิเคราะห์การรำดีดไหจากจินตนาการของผู้แสดง

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 29 : การเกล้าผมแบบปล่อยด้านหลัง

ที่มา : <http://www.khonkeanveiw.com>

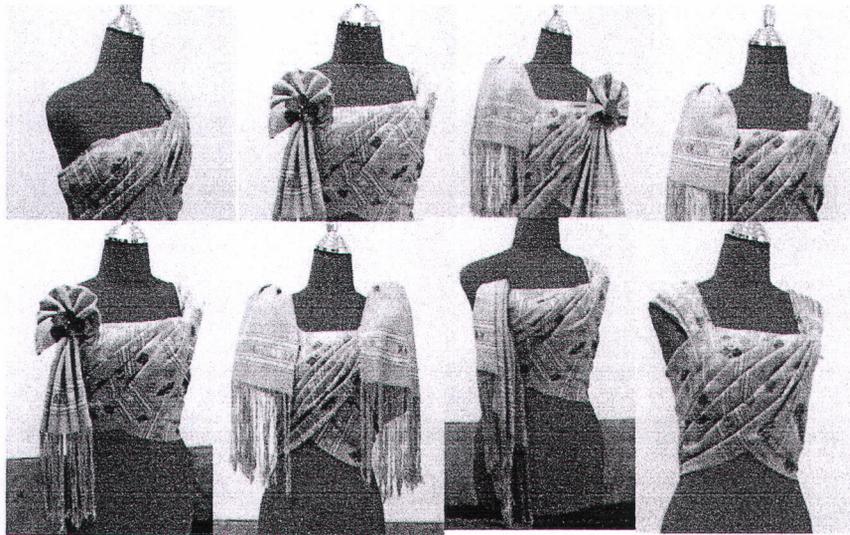
ภาพที่ 30 : การแสดงชุดรำกลองยาว ภาคกลาง

ที่มา : www.natpiyaperformance.com วันศุกร์, 27 พฤศจิกายน, 2009 17:26

ภาพที่ 31 : (ภาพซ้าย) นางไหววิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา ในงานฉลองวันแห่งชัยชนะ
 ท่าน้าวสุรนาร (ภาพกลาง) งานโครงการวัฒนธรรมไทยคืนถิ่นครั้งที่10 ณ ศูนย์วัฒนธรรม
 แห่งประเทศไทยวันที่ 13 ก.ค. 2551 (ภาพขวา) ทรงผมนางไห แบบเกล้าทวย

ที่มา : <http://www.freewebs.com/aayoncc/13jul08b.htm>

ภาพที่ 32: ตัวอย่างการพันผ้าแพรวาในลักษณะต่างๆ

ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 33 : การนุ่งผ้าของนางไห
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 34 : นางไหวงศรีสงครามจังหวัดเลยใส่เครื่องประดับเงิน
ที่มา : <http://www.isan.clubs.chula.ac.th/>

ภาพที่ 35 : เครื่องประดับทอง
ที่มา : <http://www.muangthai.com>

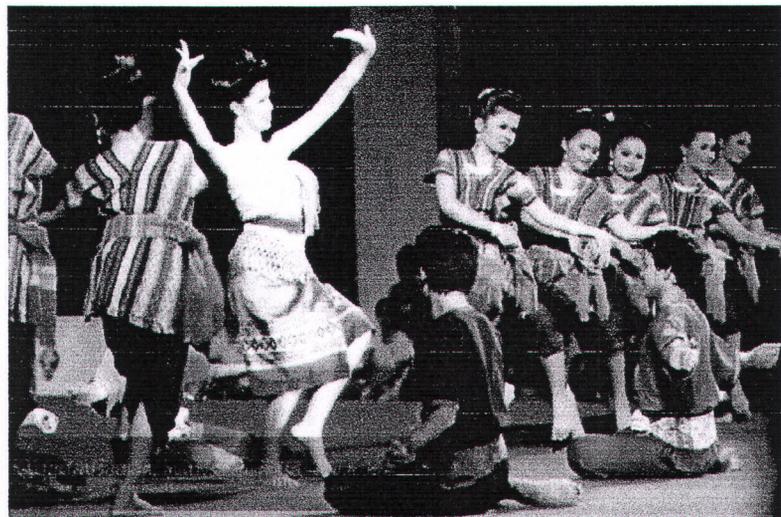

ภาพที่ 36 : เครื่องประดับมุก
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 37 : เครื่องประดับลูกปัด

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 38 : วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดในชุดการแสดงรำดั้งครกดิ่งสาก

ที่มา : ชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

http://www.isan.clubs.chula.ac.th/webboard/m_view.php?i_user=1090&r=board

ภาพที่ 39 : การแสดงของวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา พ.ศ. 2554

ณ บริเวณ ลานอนุสาวรีย์ท้าวสุรนารี จังหวัดนครราชสีมา

ที่มา : ผู้วิจัย

ลายโปงลาง

----	---ม	-ช-ล	-ช-ล	---ล	---ร	-ด-ล	-ช-ล
---ล	---ด	-ร-ม	-ร-ม	---ม	---ล	-ช-ม	-ร-ม
---ม	---ม	-ช-ล	-ช-ล	---ล	---ร	-ด-ล	-ช-ล
---ล	---ช	-ม-ล	-ช-ม	---ม	---ด	-ร-ช	-ร-ม
---ม	---ช	-ม-ล	-ช-ม	---ม	---ด	-ร-ช	-ร-ม
---ม	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล	---ล	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล
-ม-ม	-ช-ร	-ด-ล	-ช-ล				

ภาพที่ 40 : โน้ตลายโปงลาง(ทางใหญ่)

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 49.

ลายลมพัดไม้

-ดลด	รชรรม	-ชมล	มชรรม	-ดลด	รชรรม	-ชมล	มชรรม
-ดลช	ลดชล	-ดลช	ลดชล	-มรด	ลดชล	-มรด	ลดชล
-ลดม	ชลชล	-ลดม	ชลชล	-มชด	รรมม	-มชด	รรมม
-ม-ร	-รดล	-ล-ร	-รดล	-ม-ร	-รดล	-ล-ร	-รดล
-ล-ม	ชลชล	-ลดร	ดลชล	-ล-ม	ชลชล	-ลดร	ดลชล

ลายลมพัดพร้าว

----	---ด	--ลร	-ดรม	-มชล	-ชลม	-มลช	-ชทล
-ลรท	-ทวล	-ลทล	ทลทช	-ชลช	ลชลด	-ดรัช	รรมชม
-ชลช	ลชลด	-ดรัช	รรมชม	-ล-ม	-ล-ม	-ลชม	-ลชม
-มชม	รรมชม	ลมชม	รรมชม	-มชม	รรมชม	ลมชด	รรมชม
-ล-ด	-ล-ร	---ด	รรมดร	-มชม	รรมดร	---ด	ลดรม
-ชลด	ชมดร	---ด	ลดรม	ย่อยกลับต้นบรรทัดที่ 1 ห้องที่ 5			
--ลม	-มรัช	-ชรรม	-ล-ด	-ล-ม	-มชร	-ด-ร	มช-ล

ภาพที่ 41 : โฉมลายลมพัดไม้ และ ลายลมพัดพร้าว

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสีน้ำ : ประสานการพิมพ์, 2550), หน้า 52.

เตี้ยสามจังหวัด

ลายเตี้ยธรรมดา

----	---ล	--ด	-มรต	--ลล	-ล-ล	--ด	-มรต
--ลล	-ชมช	-ชมด	รมชม	----	-ล-ม	ชลดล	ชมรม
-มช	-ดลล	-ด-ร	-ม-ช	-ช-ด	รมชม	-มช	-ดลล
-ช-ด	รมชม	-มช	-ดลล	-ล-ช	-มช	-รมด	-ล-ช

ลายเตี้ยโขง

----	---ล	---ช	-ม-ล	---ช	-ด-ล	---ช	-ม-ล
----	---ล	---ช	-ม-ล	---ช	-ด-ล	---ช	-ม-ล
----	-ช-ม	---ร	-ด-ม	---ร	-ช-ม	---ร	-ด-ล
---ด	-ร-ม	-ร-ด	-ช-ล	---ด	-ร-ม	-ร-ด	-ช-ล
---ด	-ร-ม	-ร-ด	-ช-ล	---ด	-ร-ม	-ร-ด	-ช-ล

ลายเตี้ยพม่า

----	-ล-ท	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ช	-ท-ล	-ช-ด	-ร-ม
----	-ล-ท	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ช	-ท-ล	-ช-ด	-ร-ม
---ช	-ม-ม	-ล-ช	-ม-ร	-ด-ร	-ล-ด	-ร-ม	-ร-ด
----	-ล-ด	----	-ร-ม	-ช-ล	-ช-ม	-ช-ร	-ร-ร
----	-ล-ร	----	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ท	-ร-ด	-ท-ล
----	-ล-ร	----	-ล-ท	-ล-ช	-ล-ท	-ร-ด	-ท-ล

ภาพที่ 42 : โน้ตลายเตี้ยสามจังหวัด

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (กาฬสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, 2550), หน้า 49-50.

ภูไทภาพสินธุ์
เกริ่นพิณ

----	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ม	-ล-ม	-ช-ร	-ม-ด	-ร-ล
ท่อนที่ 1							
----	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด	-ล-ล	-ม-ด	-ร-ม	-ร-ด
-ล-ม	-ร-ช	-ร-ม	-ช-ด	-ล-ล	-ม-ช	-ร-ม	-ช-ด
-ล-ม	-ร-ด	-ร-ม	-ช-ล	-ล-ม	-ร-ด	-ร-ม	-ช-ล
ท่อนที่ 2							
---ม	-ม-ม	-ร-ด	-ล-ม	---ล	-ด-ร	-ม-ร	-ด-ล
---ล	-ด-ร	-ม-ร	-ด-ล	---ม	-ม-ม	-ร-ด	-ล-ด
--รด	-ล-ด	-ร-ม	-ช-ม	---ล	-ช-ม	-ร-ม	-ช-ม
---ล	-ช-ม	-ร-ม	-ช-ล	----	-ร-ด	-ล-ด	-ช-ล
----	-ร-ด	-ล-ด	-ช-ล	-ด-ร	-ช-ม	-ร-ด	-ช-ล
-ดชล	-ดชล	-ช-ม	-ร-ม	-ช-ล	-ด-ล	-ช-ม	-ร-ม
----	-ช-ม	-ร-ด	-ช-ล	-ด-ร	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล
จบ							
----	-ช-ร	-ม-ด	-ล-ม	---ม	-ช-ร	-ม-ด	-ล-ร
---ร	-ช-ร	-ม-ด	-ล-ม	---ม	-ช-ร	-ม-ด	-ล-ร
---ร	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล	-ด-ร	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล

ภาพที่ 43 : โน้ตลายภูไทภาพสินธุ์

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 50.

ลายน้ำโดนตาด

----	----	----	----	----	---ม	--ม	---ม
----	-มชม	-มรม	รมชด	----	มชม	-มรม	รมชด
----	-มชม	-มรม	รมชด	----	-มชม	-มรม	รมชด
----	-มชล	ชลดล	ชมรม	----	มชด	ดรอ	รมชม
----	-มชล	ชลดล	ชมรม	----	มชด	ดรอ	รมชม
----	-มชร	มรดล	ดรอ-ด	-ล-ม	-มชร	มรดล	ดรอ-ด

ภาพที่ 44: โฉนดลายน้ำโดนตาด

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสีนู้ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 53.

ลายลำดับังหวาย

---	---ล	--ลล	-ม-ล	--ลล	-ม-ล	--ลล	-ม-ล
-ล-ล	-มชม	-ดมร	-มชด	-ลลล	-มชม	-ดมร	-มชด
-ลลล	-มชร	มรดล	ดรอล	-ดดด	-มชร	มรดล	ดรอล
-ดดด	-ล-ช	มชมร	-ดลล	-ลลล	-ล-ช	มชมร	-ดลล
-ดดด	-ล-ช	มชมร	-ดลล	-ลลล	-ล---	-ล-ด	-ร-ช
--ลล	-ล---	-ล-ด	-ร-ช	-ลลล	ย่อนบรรทัดแรกห้องที่ 2		

จบ

----	-มชม	-ดมร	-มชด	-ลลล	-มชม	-ดมร	-มชด
-ลลล	-มชร	มรดล	ดรอ-ด	-ล-ม	-มชร	-ด-ร	มช-ล

ภาพที่ 45: โฉนดลายลำดับังหวาย

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสีนู้ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 53.

ไทภูเขา

ท่อนที่ 1 (จังหวัดปานกลาง)

----	---ด	-ร-ม	-ร-ด	-ลลล	-ล-ด	-ร-ม	-ร-ด
-ลลล	-ล-ม	-ร-ม	-ช-ด	-ลลล	-ล-ม	-ร-ม	-ช-ด
-ลลล	-ล-ด	-ร-ม	-ช-ล	-ลลล	-ล-ด	-ร-ม	-ช-ล

ท่อนที่ 2 (จังหวัดเร็ว)

-ลลล	-ม-ด	-ม-ด	-ร-ด	-ลลล	-ม-ด	-ม-ด	-ร-ด
-ลลล	-ม-ม	-ม-ร	ดล-ด	-ล-ช	-ม-ม	-ม-ร	ดล-ด
ดล-ร	ดล-ร	ดล-ร	ดล-ด				

(เวลาย้อนกลับต้นให้เปลี่ยนโน้ตในห้องแรก -ลลล เป็น ดดด แทน)

จบ

-ดดด	-ม-ด	-ม-ด	-ร-ด	-ลลล	-ม-ด	-ม-ด	-ร-ด
-ล-ช	-ม-ม	-ม-ร	ดล-ด	-ล-ช	-ม-ร	-ด-ร	มช-ล

ภาพที่ 46 : โน้ตลายไทภูเขา

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสีนู้ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 51.

ลายนกไชบินข้ามทุ่ง

---ด	-ร-ม	-ม-ช	-ร-ม	-ม-ด	-ร-ม	-ม-ช	-ร-ม
-ม-ม	-ช-ล	-ล-ด	-ช-ล	-ล-ม	-ช-ล	-ล-ด	-ช-ล
-ล-ม	-ร-ด	-ล-ด	-ช-ล	-ล-ม	-ร-ด	-ล-ด	-ช-ล
-ล-ช	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล	-ล-ช	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล
-ล-ช	-ม-ร	-ม-ด	-ม-ร	-ม-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล
-ล-ด	-ร-ม	-ม-ช	-ร-ม	-ม-ด	-ร-ม	-ม-ช	-ร-ม
-ม-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล	-ม-ด	-ม-ร	-ด-ล	-ช-ล
-ล-ม	-ช-ล	-ช-ด	-ช-ล	-ล-ม	-ช-ล	-ช-ด	-ช-ล

ภาพที่ 47 : โน้ตลายนกไชบินข้ามทุ่ง

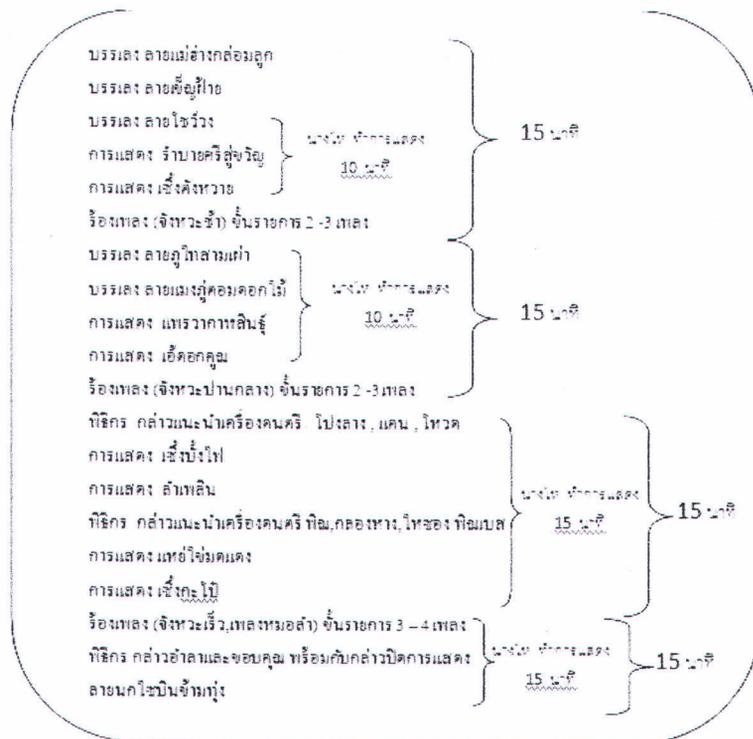
ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา
ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสีนู้ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 51.

ลายแมงกู่ต่อมดอกไม้

----	---ด	---ร	---ม	----	----	----	---ล
-ล-ล	ลล-ม	-มชม	รมชม	-ลลล	-ล-ร	-รดร	มรดร
-ลลล	-ล-ม	-มชม	รมชม	-ลลล	-ล-ร	-รดร	มรดร
-ลชม	ชรมด	-ดรช	รมชม	-ลชม	ชรมด	-ดรช	รมชม
-ลดม	ชลชล	-ลดร	ดลชล	-ลดม	ชลชล	-ลดร	ดลชล
-มชด	รมรม	-มชล	ชมรม	-มชด	รมรม	-มชล	ชมรม
-ลดร	มรดร	-รดร	มรดร	-รดล	ดรดร	-รดร	มรดร
-ลชม	ชรมด	-ดรช	รมชม	-ลชม	ชรมด	-ดรช	รมชม
-ล-ร	ลดลล	-ดรช	รมชม	-ล-ร	ลดลล	-ดรช	รมชม
-ล-ม	-มรช	-ชรม	-ล-ด	-ล-ม	-มชร	-ด-ร	มช-ล

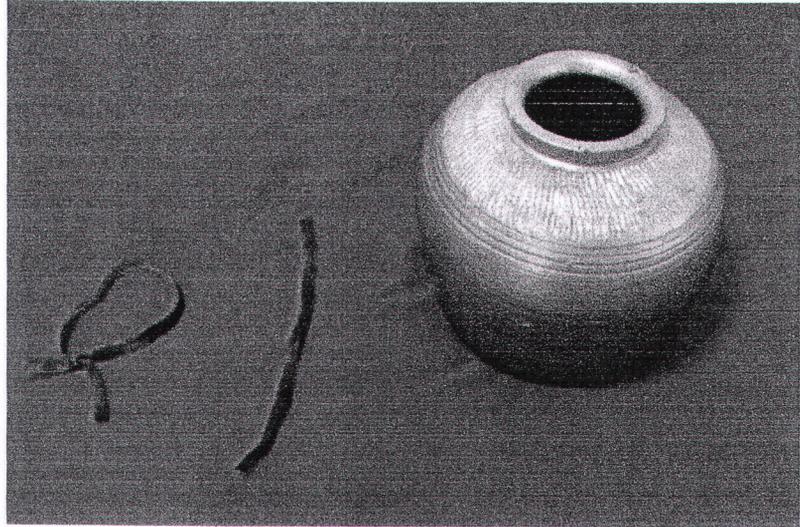
ภาพที่ 48 : โฉนดลายแมงกู่ต่อมดอกไม้

ที่มา : อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขา ศิลปะการแสดง (ดนตรีพื้นบ้าน) พ.ศ.2529 (ภาพสันธุ์ : ประสานการพิมพ์,2550), หน้า 52.

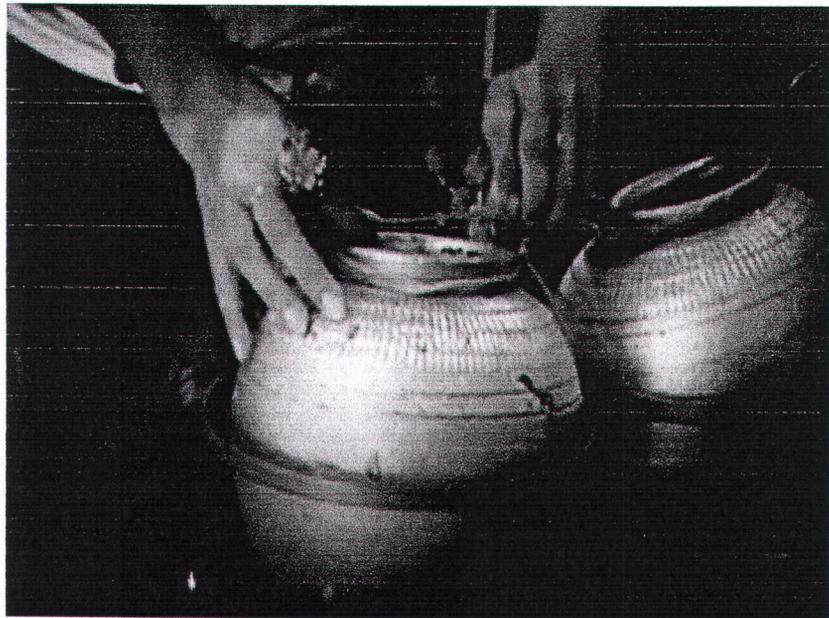
ภาพที่ 49 : แผนผังตัวอย่าง กำหนดการแสดงของวงโป่งนาง มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ที่มา : พิณวลี อังศุพันธ์

ภาพที่ 50 : หนังกางและไห

ที่มา : ผู้วิจัย

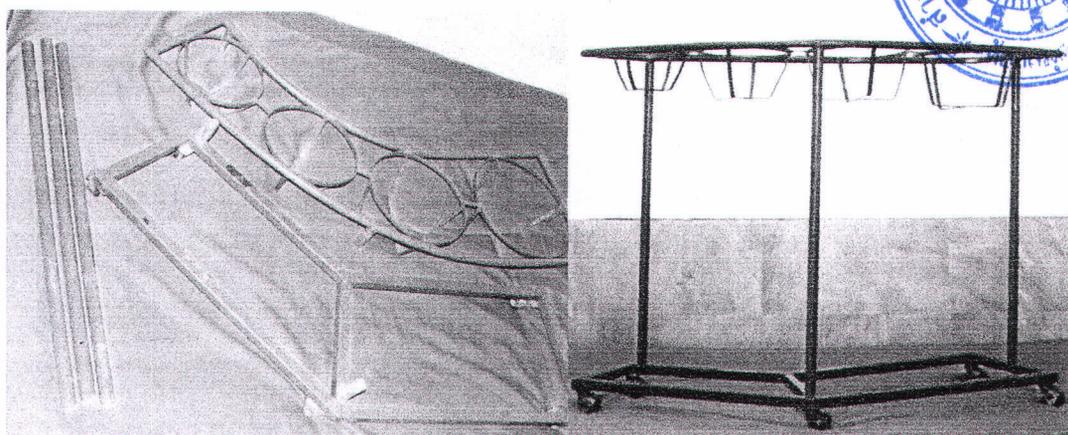
ภาพที่ 51 : ลักษณะของการรัดยางไว้ที่ปากไหจากการสัมภาษณ์นิตยา เจริญ(รังเสนา) เมื่อครั้งตีต
ไหโดยใช้เสียงจริงต้องมีการดึงเส้นยางบ่อยครั้ง และอีกประเด็นคือการรำตีตไหในปัจจุบันไม่ค่อย
คำนึงถึงการนำยางมารัดไว้ที่ปากไหในการแสดงเพราะอย่างน้อยก็ช่วยในเรื่องความสมจริงที่จะทำ

ให้ผู้ชมมีอารมณ์คล้อยตาม

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 52 : ไหจำนวน 4 ใบ เรียงลำดับตามขนาด จากเล็กไปหาใหญ่ไหที่ปรากฏในปัจจุบันไม่มีการกำหนดขนาด สี และจำนวนของไหในการนำมาใช้ขึ้นอยู่กับ การออกแบบของนักแสดง
ที่มา : ผู้วิจัย

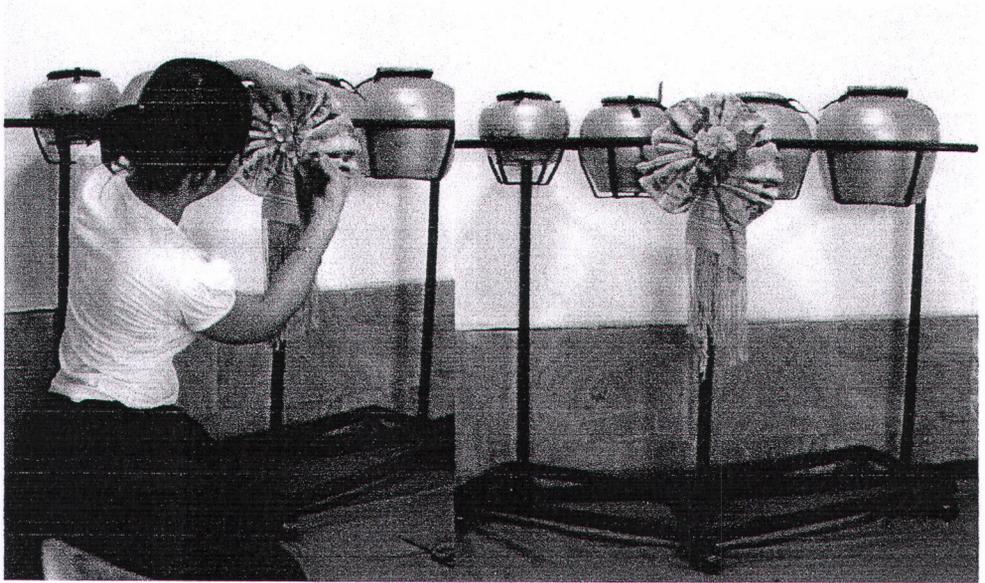
ภาพที่ 53 : ขาดังไห
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 54 : ลักษณะการออกแบบขาตั้ง ให้หลบอยู่ด้านหลังของไห
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 55: การจับจีบผ้าแพรวาให้มีลักษณะคล้ายดอกไม้
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 56: การตกแต่งไหของโดยวิธีการนำผ้ามาเย็บคล้ายดอกไม้
ที่มา : ผู้วิจัย

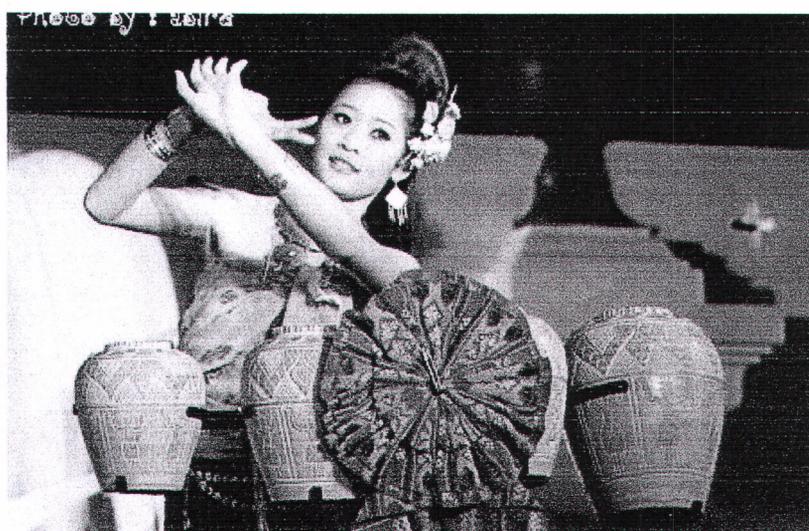

ภาพที่ 57 : การรำดีดไหของชมรมศิลปวัฒนธรรมอีสาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น
และการตกแต่งไหโดยใช้ผ้าพันรอบปากไห
ที่มา : www.isan.com

ภาพที่ 58: ไหของที่มีไห จำนวน 5 ใบ

ที่มา : นิตยา เชิดชู (รังเสนา)

ภาพที่ 59 : การรำดีดไห ประกอบชุดการแสดงพื้นบ้าน 4 ภาคของวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

ในงานราชพฤกษ์รวมใจภักดิ์รักพ่อหลวง 2549 ใ้ไหจำนวน 4 ใบ

ที่มา : <http://www.bloggang.com/ราชพฤกษ์รวมใจภักดิ์รักพ่อหลวง>

ภาพที่ 60: การใช้โห่ประกอบการแสดงจำนวน 2 โห่

ที่มา : ผู้วิจัย

ลักษณะท่ารำดีดไหแบบมีเสียงก่อนที่จะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นแบบไม่มีเสียงที่กลายเป็น
ต้นแบบการรำดีดไหผู้วิจัยได้ศึกษา รับการถ่ายทอดท่ารำจากนิตยา เชิดชู(รังเสนา)

ภาพที่ 61 : ทำยี่นยกมือไหว้(การรำดีดไหแบบมีเสียงของนิตยา รังเสนา)

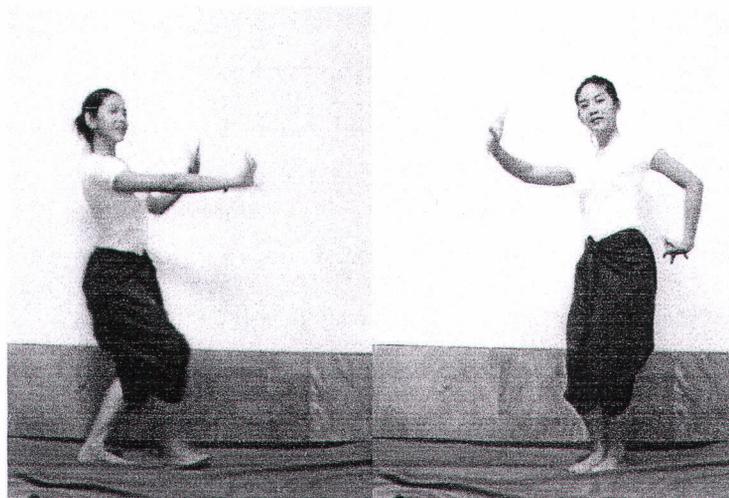
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 62 : ตัวอย่างการรำในระหว่างที่ดีดไหแบบมีเสียง เพื่อคลายความเมื่อยล้า
ของนิ้ว

ที่มา : โดยผู้วิจัย

ลักษณะท่ารำดีดไหแบบไม่มีเสียงที่กลายเป็นต้นแบบการรำดีดไหผู้วิจัยได้ศึกษา รับการถ่ายทอดท่ารำจากนิตยา เจริญ(รังเสนา)

ภาพที่ 63: ท่ารำที่ใช้ในการเคลื่อนที่ มีการใช้มือที่มีปรากฏในท่าของฟ้อนภูไทในภาคอีสาน
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 64 : ลักษณะการใช้มือในรำดีดไห มีการดึงจีบสลักกับสะบัดมือเป็นตั้งวง
และการกระดิกหรือพรมนิ้ว

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 65: ลักษณะการใช้มือในการดีดไล้ให้ไปทีละใบจากขวาไปซ้าย หรือซ้ายไปขวา และมีการไขว้มือถ้าสังเกตจากภาพเคลื่อนไหวที่นิตยสารังเสนาว่าดีดไล้จะเห็นได้ว่าไม่ว่าจะเป็นการดีดในลักษณะใดก็ยังคงคำนึงถึงการรำในลักษณะที่ต้องเหมือนกับดั่งหนังยางจริงๆ

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 66 : ลักษณะการใช้มือยกไหล่การไล้ลีลาโดยการโยกย้ายอุปกรณ์นางโหจะต้องเข้าใจจังหวะเพลงและสามารถแสดงถึงความสัมพันธ์ของท่าทางกับการใช้โหให้สอดคล้อง

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 67 : ลักษณะการใช้มือและเท้า

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 68 : ลักษณะการใช้ตัวในรำตีดโห

ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 69 : ลักษณะการใช้ท่าราระหว่างการดีดไห
ที่มา : ผู้วิจัย

ภาพที่ 70 : ลักษณะการเคลื่อนที่ในรำดีดไห
ที่มา : ผู้วิจัย

ลักษณะการรำดีดไหที่มีปรากฏในปัจจุบันซึ่งเป็นการสร้างสรรค์โดยมีปัจจัยพื้นฐาน คือ รำดีดไห
ต้นแบบ

ภาพที่ 71: ทำรำเคลื่อนที่ของนางไห
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 72 : การรำอยู่ด้านหน้าเวที ในเพลงโซ่ววง
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 73 : รำอยู่ด้านหน้าเวที
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 74 : รำอยู่กลางเวที
ที่มา : โดยผู้วิจัย

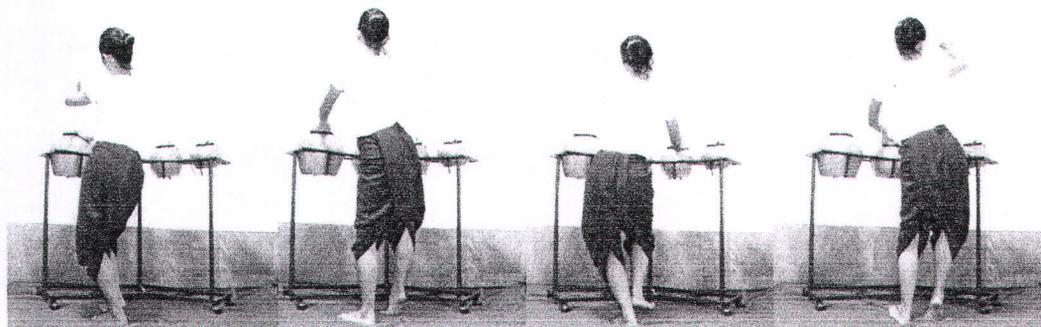
ภาพที่ 75 : ลักษณะการใช้มือ

ที่มา : โดยผู้วิจัย

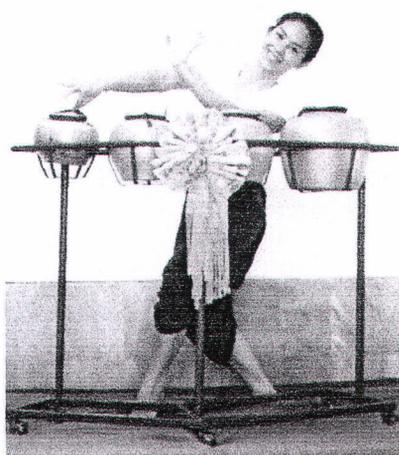
ภาพที่ 76: ลักษณะการใช้เท้ามีการจัดลำดับของการเคลื่อนที่จากซ้ายไปขวาและทำซ้ำ

ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 77 : ลักษณะการใช้ตะโพก และใช้การซ้ำทำในท่าติดที่ละใบ

ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 78 : ลักษณะการใช้ปลายเท้าจิกพื้นและการถ่ายน้ำหนักเพื่อความมั่นคงในการใช้ท่าเอนหลัง

ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 79: ตัวอย่างลักษณะการใช้ท่ารำในเพลงเหย้าไข่มดแดง
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาพที่ 80: ตัวอย่างลักษณะการใช้ท่ารำในเพลงเหย้าไข่มดแดง
ที่มา : โดยผู้วิจัย

ภาคผนวก ค ตารางที่ใช้ในการวิจัย

เริ่มทำวิทยานิพนธ์ เดือนมีนาคม ปีพ.ศ. 2553	ปี พ.ศ. 2553										ปี พ.ศ. 2554			
	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	
1.เลือกและกำหนด หัวข้อ	↔													
2.ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	←	→												
3.ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม			←	→										
4.เขียน โครงร่างวิทยานิพนธ์ นำส่งอาจารย์ที่ปรึกษาปรับแก้ และนำเสนอสอบ โครงร่าง วิทยานิพนธ์ต่อคณะกรรมการ					↔									
5.จัดทำบทที่ 2 และปรับแก้ไข						←	→							
6.จัดทำบทที่ 3 และปรับแก้ไข								←	→					
7.จัดทำบทที่ 4 และปรับแก้ไข								←	→					
8.จัดทำบทที่ 5 และปรับแก้ไข									←	→				
9.นำเสนอการสอบ วิทยานิพนธ์เล่มสมบูรณ์ ปรับแก้ไขรูปเล่มและนำส่ง บัณฑิตวิทยาลัย													↔	

ตารางที่ 1 : ตารางแสดงแผนการดำเนินการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

ลำดับที่	เอกสารข้อมูลเสริม	ประเด็นในการศึกษา
1.	สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น	การประดิษฐ์การรำตีดโหด
2.	การสร้างสรรค้งานด้านศิลปะ	ความเป็นมา พัฒนาการ และนาฏยลักษณะการแสดงของการรำตีดโหด
3.	นาฏยศิลป์ไทยพื้นบ้าน	ความเป็นมา พัฒนาการ และนาฏยลักษณะการแสดงของการรำตีดโหด
4.	นาฏยลักษณะ	องค์ประกอบการแสดงการรำตีดโหนดเพื่อนำมาวิเคราะห์นาฏยลักษณะของการรำตีดโหนด

ตารางที่ 2 : ตารางแสดงข้อมูลในการนำมาศึกษาวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย

วัน เดือน ปี	การถ่ายทอดท่ารำ
9 สิงหาคม 2553	วิธีการตีดโหนดแบบมีเสียง
15 สิงหาคม 2553	วิธีการตีดโหนดแบบไม่มีเสียง

ตารางที่ 3 : การถ่ายทอดท่ารำและฝึกปฏิบัติการรำตีดโหนด

ที่มา : ผู้วิจัย

ลำดับที่	การดีดไหแบบมีเสียง	การดีดไหแบบไม่มีเสียง(ต้นแบบการรำดีดไห)
1.เริ่มการแสดง	การเปิดตัวนางไห ใช้วิธีการไหว้และรำพร้อมกับการเริ่มบรรเลงวงโปงลาง	การเปิดตัวนางไห ใช้วิธีการรำออกมาในเพลงโซ่ววง แล้วค่อยเข้าสู่ไห
2.การใช้มือ	การดีดไหโดยใช้จีบสลับกับการปล่อยเป็นตั้งวง	<ul style="list-style-type: none"> - การดีดไห โดยการ ไชว้มือ - การดีดไห โดยการยก - การดีดไห โดยการ โยน - การดีดเรียงมือ
3.การใช้เท้า	มีเพียงการย้ำเท้าที่มีความสัมพันธ์กับสะโพกและศีรษะ	<ul style="list-style-type: none"> - การย้ำเท้าที่มีความสัมพันธ์กับสะโพกและศีรษะ - การเตะเท้าโดยการส่งไปด้านหลังก่อนที่จะนำมาวางด้านหน้าแล้ว - การถ่าน้ำหนักช่วงขา หัวเข่า และเท้า - การใช้จังหวะของหัวเข่า ย่อ-ยืด ย่อ-เตะ
4.การใช้ลำตัว	ลำตัวตรง	<ul style="list-style-type: none"> - การแอ่นหลัง - การเอียงลำตัว - การบิดลำตัว
5.การใช้ท่ารำนานาชาติไทย และนานาชาติพื้นบ้านอีสาน	การออกท่ารำสามารถทำได้ในช่วงที่รอจังหวะท้ายของห้องเพลง	<ul style="list-style-type: none"> - ทำสอดสร้อยมาลา - ทำพ็อนพื้นบ้านอีสานเช่นท่าพ็อนภูไทเรณู
6.ทิศทางในการแสดง	หันทิศหน้าตลอดการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - การดีดไห โดยหันมาด้านหน้า - การดีดไห โดยหันไปด้านหลัง - การดีดไห โดยหันไปด้านข้างซ้าย-ขวา - การหมุนรอบตัว
7.การใช้พื้นที่เวที	อยู่ในช่องโหลตลอดการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - การเดินขึ้นลง - การวนรอบไห - การรำเข้ากับนายเกราะ หมอแคน ที่มาเกี่ยวข้องหรือมาโค้งให้ออกไปรำคู่กัน

ตารางที่ 4 : การวิเคราะห์การดีดไหแบบมีเสียงและไม่มีเสียง

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางโครงสร้างการแสดงรำดีดไหที่ถูกกำหนดโดยการบรรเลงเพลงของวงโปงลาง

ช่วงเริ่มบรรเลง	นาที่ที่ 1	ในช่วงนี้มักเป็นการเน้นจังหวะ หรือ การเคี้ยวเครื่องดนตรี การออกท่าทาง นิยมใช้วิธีการ พรหมนิ้ว หรือรำในท่าจับสะบัด สลับกับตั้งวงหรือ รำออกมาจากด้านหลังเพื่อเข้าไปยังไห
ช่วงบรรเลงกลางเพลง	นาที่ ที่ 2-3-4	มีทั้งการดีดสลับขึ้นลง การดีดไขว้มือ การดีดที่แสดงความอ่อนของลำตัว และนิยมใช้ท่ารำ สลับกับการดีด รวมถึงการยก โยนไห ผู้ดีด มีลักษณะในการใช้มุมมอง ในการดีดไห ได้ 3 ลักษณะ คือ 1.ด้านหน้า 2. ด้านข้าง 3. ด้านหลัง และยังมีกรนำไหออกไปเล่นกับคนดู
ช่วงท้ายของการบรรเลง	นาที่สุดท้าย	มีลักษณะของการดีดที่เร็วขึ้น หรือช้าลงตามจังหวะ การออกท่าการรำ พบน้อยมาก
ช่วงจบการบรรเลง		มีการหยุดนิ่งโดยตั้งท่ารำ หรือการหยุดนิ่งในลักษณะของมือยังดึงเส้นยางเมื่อสิ้นสุดการบรรเลงในลักษณะของการหยุดจังหวะ และการพรหมนิ้ว หรือการรำท่าสะบัดจับกับวงในระดับแง่ศีรษะที่มีการเคลื่อนไหวช้าเมื่อสิ้นสุดการบรรเลงในลักษณะของการทอดจังหวะเพลงลงอย่างช้าๆ

ตารางที่ 5 : ตารางโครงสร้างการแสดงการรำดีดไห

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางแสดงการเปรียบเทียบลักษณะการรำดีดไท่ 3 รูปแบบ

ลักษณะที่ปรากฏในการแสดง	1.การดีดไท่แบบไม่มีเสียง (ต้นแบบการรำดีดไท่)	2. การรำดีดไท่ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นในรูปแบบของนาฏยศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน	3. การรำดีดไท่ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นในรูปแบบของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยชุด “สราญใจไหสวรรค์”
1.การใช้มือ	<ul style="list-style-type: none"> - การดีดไท่โดยการไขว้มือ - การดีดไท่โดยการยก - การดีดเรียงมือ - ทำจีบสอดล้ายกับทำสอดสร้อยมาลา - สอดมือคล้ายเป็นท่าส่งมือวาดไปด้านหลัง 	<ul style="list-style-type: none"> - การใช้นิ้วกลางแทนนิ้วชี้ในระหว่างการทำท่าดึงเส้นยาง - การดีดไท่ด้วยมือข้างใดข้างหนึ่ง ส่วนมือที่ว่างใช้วิธีการจีบม้วนสะบัดมือ อยู่ในระดับแ่งศีรษะ - การโยน และรับไท่ - การขำมือในระหว่างที่ดีด - การดีดไท่โดยการไขว้มือ - การดีดไท่โดยการยก - การดีดเรียงมือ - การยกมือขึ้นเหนือศีรษะ ทั้งสองข้าง - การจับจีบแล้วม้วนคลายออก สะบัดข้อมือเป็นบ่วงวน พลิกข้อมือเป็นตั้งวง ทำสลับกันไปเรื่อยๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - การกำและแบ่มือ - การคบมือ - การใช้มือป้องหน้า - การกวกมือ - การตั้งวง และจีบ - การใช้นิ้วกลางกับนิ้วโป้งจีบ - ยกไท่ไว้บนไหล่ ศีรษะ และข้างลำตัว - การวางมือไว้บนไหล่ - การตั้งวงระดับเอว - การท้าวสะเอว - การไขว้มือ - การจีบส่งหลัง - การจีบสะบัด - การยกผู้แสดงคนอื่น
2.การใช้เท้า	<ul style="list-style-type: none"> - การขำเท้าที่มีความสัมพันธ์กับสะโพกและศีรษะ - การเตะเท้าโดยการส่งไปด้านหลังก่อนที่จะนำมาวางด้านหน้าแล้ว - การถ่าน้ำหนักช่วงขา หัวเข่า และเท้า - การใช้จังหวะของหัวเข่า ช่อ-ชืด ช่อ-เตะ 	<ul style="list-style-type: none"> - การจัดรูปแบบเท้าโดยการเรียงลำดับไขว้เท้าสลับกันขวาซ้าย และมีความสัมพันธ์กับสะโพกและศีรษะ - การจิกปลายเท้า - การเตะเท้าโดยการส่งไปด้านหลังก่อนที่จะนำมาวางด้านหน้าแล้ว - การถ่าน้ำหนักช่วงขา หัวเข่า และเท้า - การใช้จังหวะของหัวเข่า ช่อ-ชืด ช่อ-เตะ 	<ul style="list-style-type: none"> - การก้าวเท้า - กระโดดสลับขา - การยกเท้า - การลงเหลี่ยม - การดึงขา
3.การใช้ลำตัว	<ul style="list-style-type: none"> - การแอ่นหลังการเอียงลำตัว - การบิดลำตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - การแอ่นหลังการเอียงลำตัว - การบิดลำตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - การโยกตัว

4.การใช้ทำรำนางฤๅษีศิลป์ไทยและนางฤๅษีศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน	<ul style="list-style-type: none"> - ทำสอดสร้อยมาลา - ทำพ็อนพื้นบ้านอีสานเช่น ทำพ็อนภูไทเรณู 	<ul style="list-style-type: none"> - การนำทำรำในชุดการแสดงพื้นบ้านอีสานยกตัวอย่าง ชุดเจิ้งแฮ่ไข่มดแดง ที่สะบักจิบ และวงต่อเนื่องจากลักษณะ แคน ไปกว้างซึ่งการใส่ทำรำยังใช้ปลายนิ้วควงความสัมพันธ์กับไห ในช่วงท้ายของการสะบักจิบ - ทำสอดสร้อยมาลา - ทำพ็อนพื้นบ้านอีสานเช่นทำพ็อนภูไทเรณู 	<ul style="list-style-type: none"> - การทำทำบัวบาน - การทำทำพาลาล้าน - การทำทำกระหวัดเกล้าในรำแม่บท - การทำทำจันทรงกลด
5.ทิศทางการแสดง	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดไห โดยหันมาด้านหน้า - การคิดไห โดยหันไปด้านหลัง - การคิดไห โดยหันไป - ด้านข้างซ้าย-ขวา - การหมุนรอบตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - การคิดไห โดยหันมาด้านหน้า - การคิดไห โดยหันไปด้านหลัง - การคิดไห โดยหันไป - ด้านข้างซ้าย-ขวา - การหมุนรอบตัว 	<ul style="list-style-type: none"> - การแสดงโดยภาพรวมหันมาทางทิศหน้า - การหันทิศหน้า ทิศหลัง และทิศข้าง
6.การใช้พื้นที่เวที	<ul style="list-style-type: none"> - การเดินขึ้นลง - การวนรอบไห - การรำเข้ากับนายเกราะ หมอแคน ที่มาเกี่ยวหรือมาโค้งไห้ออกไปรำคู่กัน 	<ul style="list-style-type: none"> - การเดินขึ้นลง - การวนรอบไห - การรำเข้ากับนายเกราะ หมอแคน ที่มาเกี่ยวหรือมาโค้งไห้ออกไปรำคู่กัน 	<ul style="list-style-type: none"> -การแปรแถว 42 รูปแบบ - การเข้าคู่ - การตั้งขุ่ม

ตารางที่ 6 : ตารางเปรียบเทียบลักษณะการรำคิดไห

ที่มา : ผู้วิจัย

ตารางแสดงองค์ประกอบด้านผู้แสดง ด้านเครื่องแต่งกาย ด้านเพลง ด้านลักษณะการแสดง และด้านเวลาในการแสดง ดังนี้

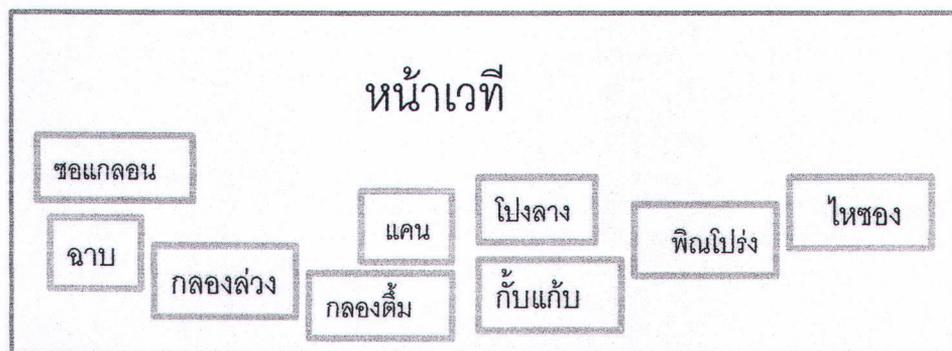
องค์ประกอบการแสดง	1. การตีตโหมแบบไม่มีเสียง (ต้นแบบการรำตีตโหม)	2. การรำตีตโหมที่ได้สร้างสรรค์ ขึ้นในรูปแบบของนาฏยศิลป์ไทย พื้นบ้านอีสาน	3. การรำตีตโหมที่ได้ สร้างสรรค์ขึ้นในรูปแบบ ของนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุด “สราญใจโหมสวรรค์”
1. ผู้แสดง	ใช้ผู้หญิง 1 คน	ใช้ผู้หญิง 1-2 คน	ใช้ผู้ชาย 4 คน ผู้หญิง 4 คน
2. เครื่องแต่ง กาย	แต่งตามแบบนาฏยศิลป์ไทย พื้นบ้านอีสาน	แต่งตามแบบนาฏยศิลป์ไทย พื้นบ้านอีสาน	แต่งตามแบบนาฏยศิลป์ไทย พื้น บ้าน อี สาน และ นาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย
3. เพลง	รำประกอบการบรรเลงวงโปงลาง	รำประกอบการบรรเลงวง โปงลาง	รำประกอบการบรรเลงวง โปงลาง และการบรรเลงแท มเป็ด กับทอมโบน
4. อุปกรณ์	โหม 1 ชุด (4 โย)	2 ชุดขึ้นไป	โหม 8 ชุด
5. ลักษณะ โครงสร้าง การแสดง	มีลักษณะของการแสดงเป็นนัก ดนตรีในวงโปงลางรำออกมาใน เพลงแล้วค่อยเข้าสู่โหมและตีตโหม สลับกับการออกท่าทางการรำรำ ไปจนจบการแสดงของวงโปงลาง	มีลักษณะของการแสดงเป็นนัก ดนตรีในวงโปงลางรำออกมาใน เพลงแล้วค่อยเข้าสู่โหมและตีตโหม สลับกับการออกท่าทางการรำรำ ไปจนจบการแสดงของวง โปงลาง	มีรูปแบบการแสดงแยกเป็น ชุดเอกเทศ แบ่งการแสดง ออกเป็น 3 ช่วง
6. เวลาในการ แสดง	ใช้เวลา 45 นาที	ใช้เวลา 45 นาที	ใช้เวลา 8 นาที

ตารางที่ 7: ตารางแสดงองค์ประกอบของการรำตีตโหม

ที่มา : ผู้วิจัย

แผนผังที่ 3 เครื่องดนตรีที่ได้นำมาผสมในวงโปงลาง ครั้งที่ 3

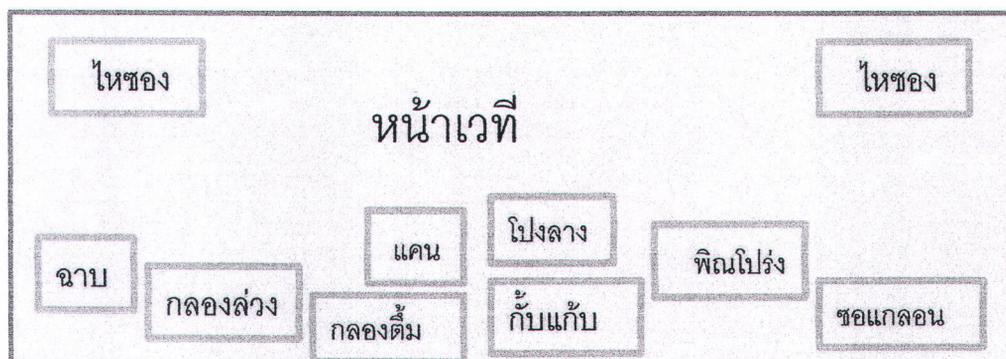
แผนผังที่ 4 ลักษณะการผสมวงดนตรีที่ปรากฏในปัจจุบัน

แผนผังการจัดตำแหน่งของการ رأัดไหในวงโปงกลางที่มีปรากฏในปัจจุบัน

แผนผังที่ 5 การจัดตำแหน่งของนางไหให้แยกออกมาอยู่ด้านหน้าสุดของเวที หรือในบางครั้ง

ถ้ามีการแบ่งระดับของเวที ก็จัดให้นางไหอยู่ส่วนหน้าสุดด้านล่างของเวที

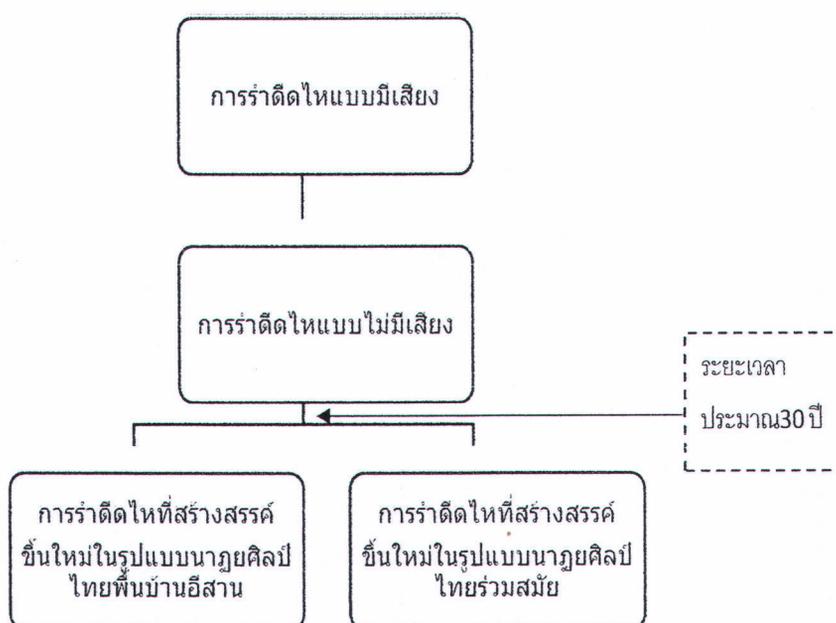

แผนผังที่ 6 ลักษณะการผสมวงดนตรีที่ปรากฏในปัจจุบันมีการเพิ่มจำนวนของการ رأัดไห

ซึ่งจัดตำแหน่งมีหลายลักษณะ

แผนผังการประยุกต์ตัดแปลงลักษณะองค์ประกอบของการรำดีดไห เพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการดังนี้

แผนผังที่ 7 แผนผังแสดงพัฒนาการรำดีดไห

ค้นหาศึกษาข้อมูลพื้นฐานและนำมาวิเคราะห์

พัฒนาการ	โครงสร้าง	องค์ประกอบ	
- ปัจจัยที่	- บทบาท		- โครงสร้างการแสดง
ทำให้เกิด	หน้าที่ของ	- เครื่องแต่งกาย	
การรำคดี	การรำคดีไท	- ผู้แสดง	- ลักษณะท่ารำ
ไห	ในวงโปงลาง	- อุปกรณ์	
		- เพลง	
		- ลักษณะการรำ	- การใช้พื้นที่บนเวที

ภาคผนวก จ การสัมภาษณ์

ผู้ให้สัมภาษณ์	นางนิตยา เชิดชู(รังเสนา)ผู้ประดิษฐ์การรำตีดโห นางโหลคนแรกของวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
ผู้สัมภาษณ์	จิณห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง	ที่มาและองค์ประกอบการแสดงของการรำตีดโห
วันที่	9 สิงหาคม 2553
สถานที่	โรงเรียนนาฏศิลป์นิยา

การรำตีดโหเกิดขึ้นได้อย่างไร และมีองค์ประกอบอะไรบ้าง

เดิมการตีดโหใช้ผู้ชายตี ซึ่งใช้เสียงจริงๆ แต่เมื่อครั้งที่ได้ไปแสดง ณ สวนอัมพรจึงได้เกิดแนวคิดที่ใช้ผู้หญิงแสดง เพื่อให้เกิดความแปลกใหม่ เพราะการแสดงครั้งนั้นคล้ายกับเป็นการประชันวง ระหว่างวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ และวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด อาจารย์จึงจำเป็นต้องสร้างความโดดเด่นให้เป็นที่น่าสนใจ การตีดโหในครั้งนั้นได้รับการแนะนำและสนับสนุนจากอาจารย์ผู้ควบคุมการแสดง คือ อาจารย์ชัยสิทธิ์ สนสุนัน โดยให้ตีดลงจังหวะ “ตึง ตึง ตึง ตึง ตึง” เพราะไม่เคยตีดโหมาก่อน และเมื่อขึ้นเวทีตีดโหได้สักพักก็เกิดความเมื่อยลำจึงได้เกิดแนวคิดในการรำรำ ในช่องว่างของจังหวะการบรรเลงในวงโปงลาง ซึ่งตอนนั้นเสียงของเบสยังไม่ดังพอ จึงจำเป็นต้องใช้เสียงจากโห การรำรำจึงออกท่าทางได้ในช่วงระยะหนึ่ง การรำรำประกอบการตีดโห โดยใช้ผู้หญิงในครั้งนั้นได้รับความนิยมนำไปแสดงอย่างแพร่หลาย ต่อมาพัฒนาการของพิณโปรง และพิณเบส สามารถพัฒนาได้ดีจึงไม่ต้องใช้เสียงจากโห แต่การรำตีดโหที่มีอยู่ในวงโปงลางนั้น เปรียบได้กับตัวชูโรง ที่ช่วยเพิ่มสีสันให้กับวงที่ไม่ถูกตัดออก การรำตีดโหที่ไม่ต้องคำนึงถึงเสียงในการบรรเลง ก็สามารถใส่ลีลาได้เต็มที่ ซึ่งเป็นที่มาของการรำตีดโหในรูปแบบไม่มีเสียงในปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางพนารัตน์ สีลแสน หัวหน้าภาควิชานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์ นครราชสีมา
ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง ที่มาและองค์ประกอบการแสดงของการรำตัดไห
วันที่ 8 สิงหาคม 2553
สถานที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา

การรำตัดไห ถูกสร้างจากนางไหคนแรกของวิทยาลัย ซึ่งได้รับฉายาว่า ราชนิไของ ต่อมาได้ถ่ายทอดให้แก่ศิษย์รุ่นน้อง ด้วยลักษณะและวิธีการแสดง แต่ไม่กำหนดกฎเกณฑ์ว่าต้องทำตามลำดับ เช่น เพลงโซว้างต้องใช้ท่ารำเหยงไข่มดแดง เป็นต้น ดังนั้นจึงสามารถนำท่าทางของนาฏศิลป์พื้นบ้าน มาประยุกต์เข้ากับลักษณะของการตัดได้อย่างหลากหลาย

การแต่งกาย ก็แต่งให้สวยงามแตกต่างจากนางรำคนอื่นๆในวง ทรงผมก็เช่นเดียวกัน จะทำทรงผมกระบังหน้า หรือเกล้าทุย

สรุปแล้วการรำตัดไหมีอิสระในด้านความคิด ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้แสดงว่าจะถ่ายทอดออกมาได้ดีเพียงใด

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายทูลทองใจ ซึ่งรัมย์ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง พัฒนาการของการรำตัดไห
วันที่ 28 กรกฎาคม 2553
สถานที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา

ด้วยพัฒนาการของเครื่องดนตรี หมายความว่า มีการคิดค้นให้พิณโปร่ง พิณเบส สามารถต่อเข้ากับเครื่องขยายเสียง แล้วสามารถบรรเลงให้กลมกลืนกับเครื่องดนตรีอื่นในวง ทำให้การใช้

เสียงของไทม์ความสำคัญลง การคิดค้นตั้งแต่การรวมวงโปงลางและพัฒนาการของวงโปงลางนี้ มีครูเปลื้อง ฉายรัศมี ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ปี 2529 เป็นผู้ริเริ่ม

ผู้ให้สัมภาษณ์ นายนราฤทธิ์ เอี่ยมศิริ ผู้สร้างสรรค์ผลงานด้านนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ชุด “สราญใจไหสวรรค์”
ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง ลักษณะการแสดงชุด “สราญใจไหสวรรค์”
วันที่ 15 มิถุนายน 2553
สถานที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทำไมถึงนำการรำคิดใหม่มาสร้างสรรค์เป็นชุดการแสดงร่วมสมัย

1. ต้องการดึงความน่าสนใจจากการนำเครื่องดนตรีมาเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดง
2. ไทได้รับความนิยมแพร่หลาย จึงได้นำจุดเด่นมานำเสนอให้เกิดความน่าสนใจ ซึ่งมีช่วงหนึ่งได้สร้างสรรค์ให้มีลักษณะของการใช้เสียงจากไหจริง ที่ใช้เสียงในการแสดงจะได้อีกกลับมาที่มีความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจนำลักษณะนี้ไปสร้างสรรค์การแสดงและความสำคัญของไห

ผู้ให้สัมภาษณ์ จุฬารัตน์ เกิด โมลิ
ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง ที่มา และองค์ประกอบของการรำคิดไห
วันที่ 20 มิถุนายน 2553
สถานที่ วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา

วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด เป็นสถานการศึกษาด้านศิลปะการแสดงแห่งแรกของภาคอีสาน มีวงโปงลางที่ได้รับความนิยม ที่มาของนางไหไม่ทราบแน่ชัด แต่ก็ได้นำมาแสดงคู่กับวงโปงลาง โดยเฉพาะนางไห ต้องมีบุคลิก ร่าเริง แจ่มใส มีความสามารถในด้านการแสดงนาฏศิลป์ได้เป็นอย่างดี ที่สำคัญต้องมีความคิดสร้างสรรค์ เพราะการรำคิดไหอาจใส่ลีลาของแต่ละคนได้ไม่ซ้ำแบบ จึงทำให้สามารถแยกออกได้ว่า รำคิดไหแนวเปรี้ยวเป็นทางของวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และรำคิดไหแนวหวานเป็นทางของวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์

เรื่องการแต่งกาย คูให้เหมาะสมกับบุคลิกของผู้ใส่ ตกแต่งได้ตามสมัยนิยม แต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาวอีสาน ขั้นตอนในการแสดงก็รำร่าออกมาในเพลงโจ้ววัง และมาประจำจุดที่ไหซอง จากนั้นก็คิดตามจังหวะช้า – เร็ว ถ้าเหนื่อยก็สามารถลงมาพักได้ ในขณะที่มีคนรำอยู่ หรือในขณะที่นักร้องร้องเพลงอยู่บนเวที เพื่อไม่ให้เกิดช่องว่างบนเวที

ผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์นฤมล ปิยวิทย์

ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ

เรื่อง พัฒนาการของการรำคิดไห

วันที่ 7 กรกฎาคม 2553

สถานที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

ในสมัยก่อตั้งวิทยาลัยครูนครราชสีมา โดยศูนย์วัฒนธรรม จังหวัดนครราชสีมา ได้มีการจัดตั้งวงมโหรีโคราช วงเพลงโคราช และวงโปงลาง เพื่ออนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน เนื่องจากนโยบายทางการศึกษา ที่ทำให้อนุรักษ์ สืบสาน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นเอาไว้ วงโปงลางของวิทยาลัยครูในขณะนั้น เกิดจากการรวมตัวกันของนักศึกษาวิชาเอกภาษาไทย คณะครุศาสตร์ ซึ่งมีความสามารถพิเศษในด้านการเล่นดนตรีพื้นบ้านอีสาน ได้ฝึกซ้อมและบรรเลงร่วมกัน แลกเปลี่ยนทักษะทางด้านดนตรี และใช้เวลาให้เกิดประโยชน์ ต่อมาได้มีบุคลากรของศูนย์วัฒนธรรมเข้าร่วมวงด้วย ทำให้มีสถานที่ในการฝึกซ้อมและมีผู้ควบคุมดูแลจนสามารถพัฒนาและออกแสดงได้

ในช่วงแรกมีการคิดไห โดยใช้ผู้ชายคิดและมีเสียงจริง จำได้ว่ามีการต่อเครื่องขยายเสียงไปที่ไหด้วย ต่อมาการรำคิดไห โดยผู้หญิงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย จึงได้ปรับเปลี่ยนมาใช้ผู้หญิงแสดงแทน และมีปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน

ผู้ให้สัมภาษณ์ นางสาวพิณวดี อังสุพันธุ์
ผู้สัมภาษณ์ จินห์จุฑา สุวรรณคัมภีระ
เรื่อง องค์ประกอบของการแสดงดนตรีพื้นบ้านอีสาน
วันที่ 7 เมษายน 2553
สถานที่ สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา

วงโปงลางโดยทั่วไปจะมีลักษณะการแสดงในรูปแบบที่คล้ายคลึงกัน โดยมีขั้นตอนในการนำเสนอที่เป็นลำดับ โดยเริ่มจากการใช้เพลง โข่ว่วงเป็นเพลงแรกของการแสดง คล้ายกับเป็นการโหมโรงและเรียกความสนใจจากผู้ชมให้เข้ามาชมการแสดงได้ โดยเพลงนี้มีจังหวะค่อนข้างเร็ว ซึ่งวัตถุประสงค์ในการบรรเลงเพลง โข่ว่วงในแบบแผนของนักดนตรีวงโปงลาง คือ 1. เพื่อเป็นการเปิดตัวหรือเป็นการบอกให้คนดูทราบว่า จะเริ่มการแสดง 2. เป็นการตรวจสอบของระดับเสียงของเครื่องดนตรีเป็นครั้งสุดท้าย 3. แสดงความสามารถในการบรรเลงเดี่ยวของเครื่องดนตรีแต่ละชิ้นในวง

เรื่องของการจัดวางอุปกรณ์โหซอง ไม่มีกำหนดที่ตายตัว พิจารณาจากความเหมาะสมของสถานที่แสดง โดยทั่วไปหากมีพื้นที่เพียงพอ ก็จะตั้งโหซองอยู่ในตำแหน่งที่ตรงกันข้ามกับกลองหาง เช่น เมื่อตั้งกลองหางไว้ฝั่งขวาของเวที โหซองก็จะตั้งไว้ที่ด้านซ้ายของเวที ส่วนจะอยู่ร่วมกันในวง หรือนำมาตั้งไว้มุมด้านหน้าของเวทีก็ไม่ผิดลักษณะแต่อย่างใด และนางโหก็จะรำร่าอยู่ในเครื่องดนตรีของตนไปจนกว่าจะมีการหยุดพักหรือจบการแสดง ซึ่งแตกต่างจากนางรำทั่วไปที่ขึ้นมาแสดงเป็นชุดๆ แล้วก็ลง เวลาที่จะจบการแสดง วงโปงลางก็จะบรรเลงเพลงส่งท้ายให้นางโหออกมาจากโหซองเพื่อมาอำลาผู้ชมก่อนที่จะลงจากเวทีไป ส่วนใหญ่มักบรรเลงลายที่มีชื่อว่า “นกโหบินข้ามทุ่ง”

ประวัติและผลงาน นิตยา รังเสนา ผู้สร้างสรรค์ผลงานนาฏยประดิษฐ์ชุด รำดีดไห
ชื่อ นางนิตยา นามสกุล เชิดชู (รังเสนา)

1. ประวัติชีวิตส่วนตัว

- เกิดวันอังคารที่ 4 ตุลาคม พุทธศักราช 2509 ปัจจุบันอายุ 40 ปี
- สถานที่เกิด บ้านเลขที่ 538 ถ.ศรีสวัสดิ์ดำเนิน ตำบลตลาด อำเภอเมือง จังหวัดมหาสารคาม
- ที่อยู่ 49/124 ม.สัมมากร ซ.1/10 ถ.นิมิตใหม่ แขวงสามวาตะวันออก เขตคลองสามวา กรุงเทพฯ 10230 โทรศัพท์ 0-2915-6624
- ที่ทำงาน นาฏศิลป์นิยา ชั้น 5 อิมพีเรียลเวสต์ลาดพร้าว เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร โทรศัพท์ 0-2934-9190 โทรสาร 0-29156624

2. ประวัติการศึกษา (ระดับต่ำสุดถึงสูงสุด)

- ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนหลักเมือง จังหวัดมหาสารคาม (เมื่อปี พ.ศ. 2522)
- ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม (เมื่อปี พ.ศ. 2525)
- ระดับนาฏศิลป์ชั้นกลางปีที่ 1 ถึงชั้นสูงปีที่ 2 วิชาเอกละคร (นาง) วิชาโทคีตศิลป์ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ (เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2530)
- ระดับปริญญาตรีเอกพัฒนาชุมชน สาขาศิลปศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยครูมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม (เมื่อวันที่ 5 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533)

- ระดับปริญญาโท คณะนิเทศศาสตร์ สาขาการประชาสัมพันธ์ นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีปทุม กรุงเทพมหานคร (เมื่อวันที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2538)

3. ประวัติการทำงาน (ระดับต่ำสุดถึงสูงสุด)

- ปี พ.ศ. 2529 เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์โรงพยาบาลธีรวัฒน์ จังหวัดกาฬสินธุ์
- ปี พ.ศ. 2531 เจ้าหน้าที่คอมพิวเตอร์บริษัท H.G.S. จำกัด (สำรวจน้ำมัน)
- ปี พ.ศ. 2531 ครูสอนวิชานาฏศิลป์ไทยและนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
- 1 กันยายน พ.ศ. 2534 นักแสดงศิลปพื้นบ้านอีสาน (ฝ่ายโขน/โง่งม) บริษัท ซาฟารีเวิลด์ จำกัด (มหาชน)
- 1 มกราคม พ.ศ. 2537 ผู้ช่วยผู้จัดการฝ่ายประชาสัมพันธ์ บริษัท ซาฟารีเวิลด์ จำกัด (มหาชน)
- ปี พ.ศ. 2537 เป็นพิธีกรรายการย้อนทางอย่างไทย และพิธีกรรายการสองนาฬิกา ตาสว่าง ททบ. 5
- 1 มิถุนายน พ.ศ. 2538 ประธานกรรมการบริษัท นिया จำกัด (จำหน่ายสินค้า OTOP) ห้างแฟชั่น ไอแลนด์ กรุงเทพมหานคร
- 1 สิงหาคม พ.ศ. 2539 ครูใหญ่ ผู้จัดการ โรงเรียนนาฏศิลป์นียา ชั้น 5 อิมพีเรียลเวิลด์ ลาดพร้าว เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
- ครูสอนพิเศษ โรงเรียนอนุบาลจิตรเกษม (ปี พ.ศ. 2539 - ปัจจุบัน)
- ปี พ.ศ. 2543 นักจัดรายการวิทยุ รายการถักร้อยถ้อยธรรม สถานีวิทยุ 01 คอนเมือง
- ปี พ.ศ. 2548 รองประธานสภาวัฒนธรรมเขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร
- ครูสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสาน และนาฏศิลป์ไทย 4 ภาค ที่นาฏศิลป์นียา ชั้น 5 อิมพีเรียลเวิลด์ลาดพร้าว เขตวังทองหลาง กรุงเทพมหานคร

ชื่อ	นายทูลทองใจ ซึ่งรัมย์
วันเกิด	วันที่ 24 เดือน เมษายน พ.ศ. 2508
สถานที่เกิด	บุรีรัมย์
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านพักข้าราชการครูวิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	รองผู้อำนวยการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2522	ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นต้น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2528	ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2531	ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2539	ปริญญาครุศาสตรบัณฑิต (ค.บ.) สาขาวิชาเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
	วิทยาลัยครูมหาสารคาม
พ.ศ. 2552	ปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต (ศป.ม.) สาขาวิชาดุริยางคศิลป์มหาวิทาลัยมหาสารคาม

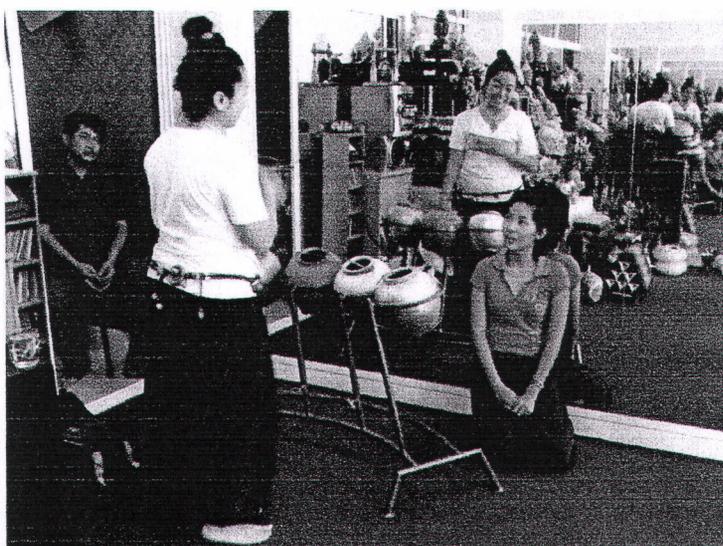
ชื่อ นางสาวพิณวดี อังศุพันธุ์
วันเกิด วันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2522
สถานที่เกิด อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
สถานที่อยู่ปัจจุบัน บ้านเลขที่ 388 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
ตำแหน่งหน้าที่การงาน นักวิชาการวัฒนธรรม ระดับ 3
สถานที่ทำงานปัจจุบัน สำนักศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
ประวัติการศึกษา
 พ.ศ.2537 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนสุนารีวิทยา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
 พ.ศ.2540 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นกลาง (ปน.ก.) สาขาเครื่องสายไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
 พ.ศ.2542 ประกาศนียบัตรนาฏศิลป์ชั้นสูง (ปน.ศ.) สาขาเครื่องสายไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา
 พ.ศ.2544 ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.) สาขาคนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
 พ.ศ.2551 ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ศศ.ม.) สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาพผู้ให้สัมภาษณ์

ผู้วิจัยฝากตัวเป็นศิษย์ เพื่อขอรับถ่ายทอดการรำดีดไห นิตยา เจ็ดชู(รังเสนา) ต้นแบบการรำ

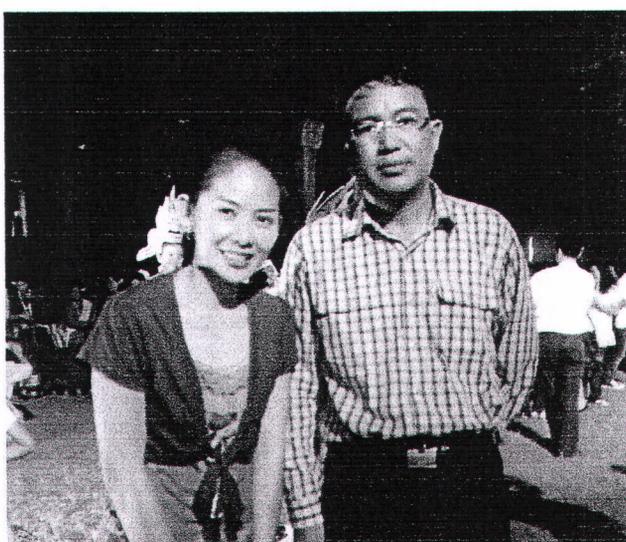
ดีดไห

ในระหว่างการรับถ่ายทอดก็ได้ทำการเก็บข้อมูลไปด้วย

อาจารย์จุฬารัตน์ เกิด โมลี(ด้านซ้าย) อดีตนางเอกจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ดที่มีลีลาการ
ตีไทเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว ในการตีไทซ้อม ผู้สอนรำตีไทแก่นักศึกษาวิทยาลัยนาฏศิลป์
นครราชสีมา(ด้านขวา) เมื่อปี พ.ศ. 2539

ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับ ครูทูลทองใจ ซึ่งรัมย์

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2554 ณ งานกินเขาค่ำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ผู้วิจัยถ่ายภาพร่วมกับ ครูพนารัตน์ ศิลแสน

เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2554 ณ งานกินเขาค่ำ อำเภอสูงเนิน จังหวัดนครราชสีมา

ภาคผนวก ฉ ข้อมูลทั่วไป

ประวัติและความเป็นมาของคำว่า “ต้นตำรับราชินีไหของ”

เมื่อสมัยก่อนส่วนใหญ่การคิดไหจะเป็นผู้ชายคิด โดยจะมีไหตั้งแต่ 1 – 2 ใบขึ้นไป นำเอายางอะไหล่รถจักรยานหรือยางหนังสติ๊กมาวางบนปากไห แล้วใช้ยางรัดรอบปากไหอีกครั้งหนึ่ง แต่ต่อมาเมื่อประมาณปลายปี พ.ศ. 2528 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ได้ไปร่วมงานแสดงผลเผยแพร่กับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ เวทีสวนอัมพร โดยเป็นการแสดงศิลปะ 4 ภาค เดิมผู้คิดไหจะเป็นผู้ชาย ชื่อ นายสุริยา อินทะรัง ระหว่างที่กำลังเผยแพร่อยู่ที่ ณ งานเผยแพร่ ครั้งนี้ จะเป็นการเผยแพร่ของ 2 สถาบันภาคอีสาน คือ วิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ดังนั้นเพื่อเป็นการโชว์ความสามารถและความโดดเด่นของวิทยาลัยน้องใหม่ สมัยนั้น วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา เป็นวิทยาลัยที่ 3 ของภาคอีสาน จึงมีรุ่นน้อง ชื่อ น้องเป็ย (เสียดชีวิต) เมื่อครั้งอุบัติเหตุ ปี พ.ศ. 2530) และนายนิรันดร์ จันทร์น้อย ปัจจุบันรับราชการอยู่ที่ ภาคใต้ จึงมีความคิดให้รุ่นพี่ชื่อ นางสาวนิตยา รังเสนา (ในสมัยนั้น) เป็นผู้มาคิดไห (ซึ่งจริงๆ แล้วไม่เคยคิดไหไหนมาก่อน แต่อาศัยว่าเป็นผู้ที่เรียกว่า เป็นผู้ช่วยฝึกการรำพื้นบ้านภาคอีสานให้กับ รุ่นน้อง ก่อนที่จะไปให้คุณครูซุ่ม หรือคู่อีกครั้ง) จึงทำให้น้องทั้ง 2 คนเชื่อว่า รุ่นพี่ที่ชื่อ นิตยา รังเสนาคนนี้จะทำได้ และในที่สุดก็ไปคิดไห เพื่อสถาบันของตนเอง ก่อนไปคิดไหคนอื่นก็ได้ไป กราบเรียนถามครู (อาจารย์ชัยสิทธิ์ สมนุสนัน) ปัจจุบันท่านเป็นศิลปินพื้นบ้านอีสานยอดเยี่ยมรางวัลพระพิฆเนศทองพระราชทาน ปี พ.ศ. 2549) ว่าคิดอย่างไรท่านแนะนำว่าคิดไหอย่างไร ก็ได้แต่ให้ลงจังหวะ ตึง ตึง ตึง ตึง (5 ต. แท้ๆ เลย) แล้วข้าพเจ้าก็ขึ้นบนเวทีขอบอกว่า ดิ้นเดินมาก แต่ก็ทำตามครูบอก ด้วยความตื่นเต้นบวกกับการคิดไหสมัยนั้นมือจะสัมผัสที่ขาง ทุกครั้ง ก็ทำให้รู้สึกเจ็บ เหนื่อย และเหงื่อออก ดังนั้นข้าพเจ้า ก็เลยร้ายรำ พร้อมกับปาดเหงื่อพร้อมกับแจกรอยยิ้มอย่างธรรมชาติให้กับผู้ชม นำเอาทำนองลีลาท่ารำของนาฏศิลป์ไทย และนาฏศิลป์พื้นบ้านมารำร่าแทนการที่จะคิดที่มีความรู้สึกนิ้วเริ่มเจ็บแต่เพียงอย่างเดียว ดังนั้นการโชว์คิดไหครั้งแรก ในชีวิตครั้งนั้นจึงเป็นการคิดไหที่มีการผสมผสานระหว่างการคิด การร้ายรำ การปาดเหงื่อ (ซึ่งเป็นการพักเหนื่อยอย่างธรรมชาติ) และรอยยิ้ม ในที่สุดการแสดงประชัน ระหว่างวิทยาลัยนาฏศิลปร้อยเอ็ด และนาฏศิลปกาฬสินธุ์ก็จบลง วันต่อมาขณะที่ข้าพเจ้ากำลังแต่งตัวแต่งหน้าอยู่บนบ้านพัก (เวที) ซึ่งเวทีจะเป็นบ้านภาคต่างๆ และมีเวทีอื่นออกไป ก็มีผู้ชายคนหนึ่งมาถามว่า วันนี้จะมีน้องผู้หญิงมาคิดไหอีกรี

เปล่า ดิฉัน ได้ยินก็รู้สึกแปลกใจและดีใจที่มีคนอย่างชมอีก จนในที่สุดครู ของข้าพเจ้าที่ควบคุมการ
 แสดงไปในครั้งนั้น ได้เปิดโอกาส และสร้างโอกาสในวันนั้นให้ กับข้าพเจ้า และแล้วความตื่นเต้น
 และความเจ็บปวดก็เกิดขึ้นอีก จากนั้นงานเผยแพร่ต่างๆ ครั้ง ก็จะเป็นข้าพเจ้าเป็น “นางไห” ผู้หญิง
 คนแรกของวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ ตลอดมา ระยะเวลาต่อมา ประมาณปี พ.ศ. 2529 ซึ่งเป็นปีที่
 วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์เป็นที่นิยมเป็นอย่างมากทางการแสดง โปงกลาง และได้ไปเผยแพร่ที่
 ประเทศมาเลเซียคนชมเยอะมากๆ และข้าพเจ้าก็นำไปลงพร้อม ทั้งให้สมญานามว่า Queen of Hai-song
 หลังจากนั้นพอกลับมาอาจารย์เพ็ญทิพย์ จันทุม ห้วนหน้าคณะ ได้นำเอาข้าพเจ้ามาเล่าให้ทางวิทยาลัย
 นาฏศิลปกาฬสินธุ์ฟัง จนทางประชาสัมพันธ์จังหวัดกาฬสินธุ์ก็ได้มาและพร้อมกับลงข่าวให้สมญา
 นามว่า "ต้นตำรับราชินีไหของ" จนปัจจุบัน เพราะว่าทางจังหวัดได้จัดการประกวดราชินีไหของ
 ในงานกาชาดจังหวัดกาฬสินธุ์ และขณะนั้นข้าพเจ้า ก็จะจบการศึกษาในระดับนาฏศิลป์สูงปีที่ 2
จึงมีการถ่ายทอดวิชาลีลาการคิดไหให้กับรุ่นน้อง แต่ไม่มีความเจ็บปวด (นิ้ว) เพราะข้าพเจ้าได้บอก
เทคนิคของการคิดไห โดยจะไม่สัมผัสที่ย่างของไห เพียงแต่จะเป็นท่วงท่าลีลาเท่านั้น จนเป็นที่
ถ่ายทอดกันมากระทั่งทุกวันนี้

สิ่งที่คลั่งใคล้ใจในการคิดทำรำคิดไหของ

คำว่า "ไห" จะว่าไปแล้วก็จะอยู่ใกล้ตัวมาตั้งแต่เด็ก เพราะคุณแม่มีอาชีพค้าขาย
 (ปลา) จะรับมาจากเขื่อนลำปาวมาครั้งละเยอะๆ ในบางคราวจะต้องใช้ปลาที่ขายไม่หมด (เพราะ
 เยอะมาก) ลูกๆ ทุกคนก็จะช่วยกันจัดการทำเป็นปลาส้มบ้าง ปลาร้าบ้าง ตามสูตรของคุณแม่ที่ได้
 ถ่ายทอดไว้ให้จนทุกวันนี้ ดังนั้นที่บ้าน เมื่อสมัยก่อนจะมีไหปลาร้า เป็นห้องใหญ่ๆ ใส่ทั้งไห ใส่ทั้ง
 คุ่มน้ำ เรียกได้ว่าเป็นห้องๆ โรงงานเลยทีเดียว

ตนจึงมีความรู้สึกรักและผูกพันกับไ้มาก เมื่อแสดงแต่ละครั้งก็จะแอบภูมิใจในสิ่ง
 คือ เหมือนได้อยู่ใกล้ๆ แม่ตลอดเวลา เมื่อครั้งสมัยคุณแม่ยังมีชีวิตอยู่ท่านจะชอบชมการแสดงมาก
 แต่ท่านก็ไม่ค่อยได้ชมสักเท่าไร เพราะท่านต้องทำงานเลี้ยงลูกๆ ทั้ง 9 คน ยกเว้นเวลาถ่ายทอดทาง
 โทรทัศน์ก็จะเที่ยวบอกเหล่าสมาคมแม่ค้าคุณ แม่ดีใจมากๆ ที่ลูกสาวได้ออกโทรทัศน์ แต่
 ความรู้สึกที่สัมผัสได้ คุณแม่ดีใจที่ลูกตัวเองได้ทำในสิ่งที่ดี ที่มีคุณค่าอย่างเต็มความสามารถตลอด
 มา

ดังนั้นเมื่อยามใดที่มีโอกาสได้แสดงให้ ข้าพเจ้าจะได้มีความรู้สึกอวย ที่พูดอย่างนี้ เพราะว่า เมื่อยุคสมัยเก่าจะมีเรื่องคำนิยมในความเป็นคนอีสาน กินปลาไร่ แต่ข้าพเจ้าไม่เคยคิดว่าไห หรือที่เป็นที่ยอมรับว่าเป็นเมืองคนตรีชนิดหนึ่งของภาคอีสาน จะเป็นสิ่งที่ด้อยค่า แต่ข้าพเจ้ากลับมีความคิดว่ารู้สึกสนุกและดีใจที่ข้าพเจ้าได้มีโอกาสทำผลงานชิ้นนี้เอาไว้ให้ลูกหลานได้สืบทอดต่อไป

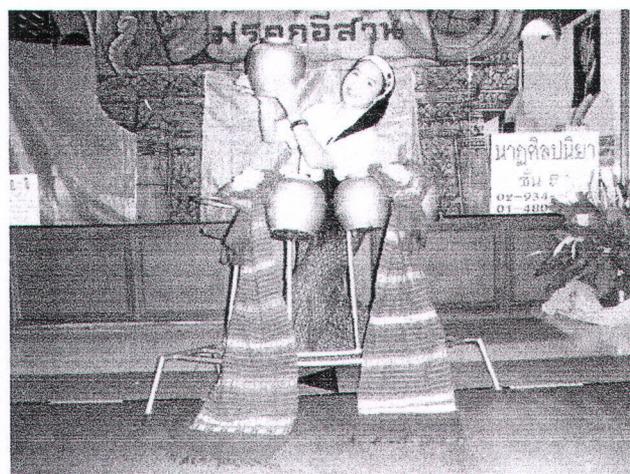
ลีลาการคิดไหว้ผลงานประดิษฐ์ลีลา โดย อาจารย์นิตยา เจ็ดชู

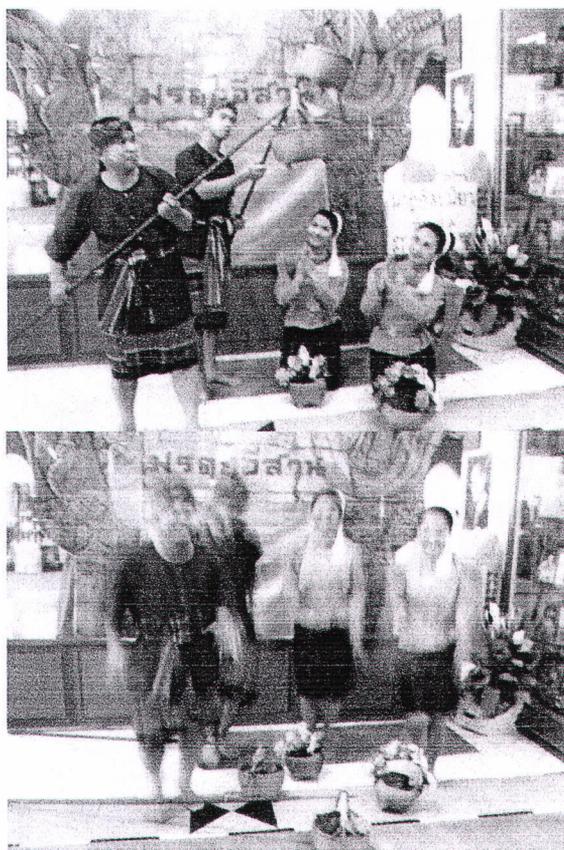
ประดิษฐ์ทำรำเชิงแห่ไข่มดแดง เมื่อปี พ.ศ. 2532 ให้กับวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
ทำรำเชิงแห่ไข่มดแดง ผลงานประดิษฐ์ทำรำ โดย อาจารย์นิตยา เชิดชู

ทำออก ชาย ถือไม้แห่ไข่มดแดงด้านขวา เดิน โยกตัวย่อเท้าออกมา
หญิง ถือตะกร้ามือขวา มือซ้ายร่าสายคำระดับสะเอว เดินย่อเท้า

ทำที่ 1 ชาย เดินย่อเท้าเรียกและมอง ฝ่ายหญิง (ชี้ให้ดูบนต้นไม้อย่างธรรมชาติ)
หญิง เดินย่อเท้าเรียกและมองฝ่ายชาย

ท่าที่ 2

ชาย ย่ำเท้าในจังหวะดนตรีเร็ว แหะไข่มดแดง ขึ้นส่งให้ฝ่ายหญิงแล้วแตะที่ไม้
ไผ่ แล้วมือซ้ายปิดไข่มดแดงที่แขนขวา ขาช้าย ขาขวา ขาช้ายกระโดด
สลับไป มา

หญิง หญิงนั่งปรบมือรับตะกร้าไข่มดแดงจากฝ่ายชาย ลูกขึ้นกระโดดปิดไข่ม
ดแดงออกจากตัว

- ทำที่ 3 ชาย นำไม้แห่ไข่มดแดงมาวางรอบผู้หญิงแล้วปรบมือลุกขึ้นเดินมองบนแล้ว
มองหญิง (มือซ้ายทำสะเอวกระทู้ทำขวามือขวาป้องหน้ามองหญิง เดิน
ย่อทำมือขวาทำสะเอวกระทู้ทำซ้ายมือซ้ายป้องหน้ามองดูต้นไม้)
หญิง ใช้ผ้าเล็กๆ ที่เหน็บไว้ที่สะเอวนำมากวอนในน้ำ เพื่อให้ตัวแม่ของมดแดง
ติดออกมา แล้วสลัดใส่ผู้ชาย

- ทำที่ 4 ชาย ปรบมือนั่งลงจับตะกร้าพร้อมกับผู้หญิง แล้วกระทบจิ้งหะเืองมองซ้าย
- ขวา
หญิง มัดเชือกไว้ที่ตะกร้า แล้วนั่งกระทบจิ้งหะเือง จับตะกร้ายกขึ้นพร้อมกับเอียง
ซ้าย - ขวา

- ท่าที่ 5 ชาย ม้วนจับสองมือระดับสายตา ตั้วงแล้วจับไขว้กันระดับอก ม้วนจับตั้งวง
จับสองมือตั้งวงเฉียงซ้าย – จับสองมือตั้งวงเฉียงขวากระทบจังหวะ
หญิง ทำเช่นเดียวกันกับผู้ชาย เรียกว่าทำคิใจสนุกสนาน

- ท่าที่ 6 ชาย นั่งทับส้น มือทั้งสองจับขอบตะกร้า กระทบจังหวะ เอียงซ้าย - ขวาสลับ
กับหญิง
หญิง นั่งทับส้น มือทั้งสองจับขอบตะกร้า กระทบจังหวะ เอียงซ้าย - ขวาสลับ
กับชาย

- ครูสอนนาฏศิลป์พื้นเมืองภาคอีสานที่วิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์ ปี พ.ศ. 2530
- ให้สัมภาษณ์กับรายการบอกเล่าเก้าสิบ โดย คุณเพชรรี พรหมช่วย ปี พ.ศ. 2538
- ครูสอนพิเศษนาฏศิลป์ไทยอนุบาลจิตรเกษมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 จนถึงปัจจุบัน
- เป็นวิทยากรสอนศิลป์พื้นบ้านให้กับมหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2540
- พิธีกรรายการย้อนทางอย่างไทย ททบ.5 (ทุกวันพุธเวลา 15.00 – 15.30 น.) เมื่อปี พ.ศ. 2540
- ปี พ.ศ. 2541 ได้รับรางวัลพระพิฆเนศทองพระราชทานครั้งที่ 3 สาขาศิลปินพื้นบ้านอีสานยอดเยี่ยม
- เป็นวิทยากรสอนรำนาฏศิลป์พื้นเมืองอีสานให้กับโรงเรียนวัดบางพระ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปี พ.ศ. 2542
- จัดการแสดงงานเกษรแฟร์ ปี พ.ศ. 2542 ที่เวทีอนุรักษ์ไทย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- จัดการแสดงโปงลางงาน ร.5 ชั้นวามหาราช ณ บริเวณรัฐสภา ปี พ.ศ. 2542
- จัดรายการวิทยุ รายการถักร้อยถ้อยธรรม ทางสถานีวิทยุกระจายเสียง 01 คอนเมือง เวลา 24.00 – 24.30 น. เมื่อปี พ.ศ. 2542
- ครูสอนโหของให้กับศิลปินคารา ในรายการจันทร์เจ้าของทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ปี พ.ศ. 2544
- จัดการแสดงร่วมกับรายการจันทร์เจ้าของ สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ปี พ.ศ. 2544
- จัดการแสดงโปงลางร่วมกับรายการชุมทางเสียงทอง ปี พ.ศ. 2544
- เป็นนักแสดงรับเชิญร่วมกับโปงลางคณะสุพรรณนิการ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี พ.ศ. 2549 ถึงปัจจุบัน
- จัดการแสดงโปงลางร่วมกับรายการมาสเตอร์คีย์ 4 ภาค ปี พ.ศ. 2546
- จัดการแสดงคณะโปงลางงานวันเด็กแห่งชาติ ณ พิพิธภัณฑ์เด็ก กรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบัน
- จัดการแสดงโปงลางร่วมกับรายการ โอ โน้โซว้ ปี พ.ศ. 2547
- ประดิษฐ์ทำรำนำสำปะหลัง ให้กับโรงเรียนหนองกุงศรีวิทยา จังหวัดกาฬสินธุ์ ปี พ.ศ. 2546
- ครูสอนทำรำโหของให้กับ Miss teen ปี พ.ศ. 2546

- ครูสอนทำร้านาฏศิลป์ไทยให้กับมิสไทยแลนด์เวิลด์ และรองมิสไทยแลนด์เวิลด์ ปี พ.ศ. 2547
- ครูสอนทำรำไห่ของแผ่นดินได้รับรางวัลชนะเลิศระดับเบิ้ล A ปี พ.ศ. 2547
- ครูสอนทำรำให้กับลูกศิษย์ในรายการตีสืบ ช่วงต้นดารา ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ปี พ.ศ. 2547
- เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย 4 ภาค และศิลปะประยุกต์ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ณ เวทีทักษิณพลาซ่า ห้างอิมพีเรียลเวิลด์ลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร
- เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านอีสาน ไปกลาง ณ ศูนย์วัฒนธรรม เมื่อปี พ.ศ. 2548
- เป็นนักแสดงรับเชิญร่วมกับ ไปกลางมหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต ปี พ.ศ. 2548
- ครูสอนทำรำโนราฐชายัญให้กับขวัญใจช่างภาพมิสยูนิเวิลด์ ปี พ.ศ. 2548
- ครูสอนทำรำไห่ของโซวีในรายการตีสืบ (3 กรกฎาคม พ.ศ. 2549) ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7

5. การสร้างสรรค์และการเผยแพร่การแสดงต่อสาธารณชนในประเทศและต่างประเทศ

- การสร้างสรรค์และการเผยแพร่การแสดงต่อสาธารณชนในประเทศ

ปี พ.ศ. 2525 แสดงดีดไหของ งานเผยแพร่ ณ เวทีสวนอัมพร กรุงเทพมหานคร

ปี พ.ศ. 2526 งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย 4 ภาค ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด (รำพัด)

ปี พ.ศ. 2527 งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่วิทยาลัยครู จังหวัดเลย (รำคอนสวรรค์)

ปี พ.ศ. 2527 งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม รำตังหวาย ณ วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด

ปี พ.ศ. 2527 เป็นพิธีกรงานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ณ เวทีกลางแจ้ง ศาลากลางจังหวัด
กาฬสินธุ์

ปี พ.ศ. 2528 การแสดงศิลปะของร่วมกับวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลป์กาฬสินธุ์
สนับสนุนโดยการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ที่จังหวัดร้อยเอ็ด

ปี พ.ศ. 2529 งานเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมร่วมกับกรมประชาสัมพันธ์
โดยมี นายประมุต จันทรวงศ์ ท่านอธิบดีกรมประชาสัมพันธ์ ร่วมถ่ายภาพด้วย

เมื่อ ปี พ.ศ. 2539 พิธีกรสาวสวย คุณเพชร พรหมช่วย จากรายการบอกเล่าเก้าสิบ
ได้สัมภาษณ์ถามถึงความเป็นมาของคำว่า ต้นตำรับราชินีไหซอง

ตอบง่ายๆ ก็คือ จริงๆ แล้วการร่ำรำนั้นชอบมาตั้งแต่เด็ก ครูคนแรกคือ ครูสว่างจิต หอมแซม
(ครูสอนรำที่โรงเรียนหลักเมืองมหาสารคาม) ครูคนที่ 2 คือครูรุจิรา วงศ์แก้ว (แม่ป๊วเป็นครูสอนรำ
ที่โรงเรียนผดุงนารี) นอกนั้นช่วงที่อยู่มหาสารคาม ก็คือ ครูสอนรำที่มาจากวัดเวลามีเทศกาลต่างๆ

ปี พ.ศ. 2523 รำหน้าขบวนแห่งานวันเข้าพรรษา บนถนนนพมาศดำรง
ขณะเรียนอยู่ที่โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม

ปี พ.ศ. 2524 รำถวายพระพรงานวันแม่ ที่สถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น
ขณะเรียนอยู่ที่โรงเรียนผดุงนารี จังหวัดมหาสารคาม

หลังจากนั้นประมาณปี พ.ศ. 2525 ก็เข้ามาสอบเข้าในระดับชั้นกลางปีที่ 1
ที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ โดยมีท่านผู้อำนวยการ ชื่อ นายสำเริง จิตรจง

เมื่อเริ่มเข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์ทุกคนจะต้องเข้ารับพิธีครอบครู

เมื่อเข้ามาเรียนก็เริ่มมีการออกงานเผยแพร่ ภาพนี้เป็นการถ่ายภาพสาริตทำรำเซ็ง โปงกลาง
โดยมีนางสาวน้ำทิพย์ แสงมหาชัย (เพื่อนรัก) ร่วมถ่ายภาพด้วย

คือภาพที่แต่งชุดรำเซ็งตั้งห้วยที่วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
ถ่ายภาพร่วมกับนางสาวกาญจนา บุญหลง

ภาพที่แต่งชุดคืดไห ถ่ายภาพร่วมกับนางสาวสาวดี (น้องจ๋ม)

แสดงเดินกำรำเคียวที่เวทีกลางแจ้งศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแม่เพลง
คู่กับนายสิทธิกร ชัน โอปาร

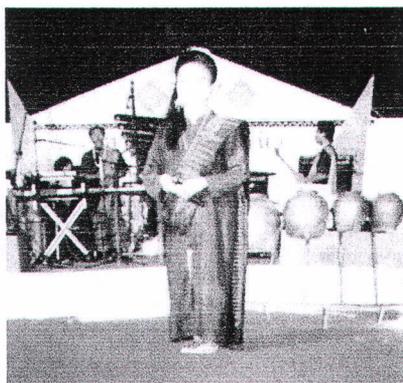
แสดงชุดเพลงเหย่ย เป็นแม่เพลงคู่กับนายสิทธิกร ชัน โอฟาร

ปี พ.ศ. 2534 เป็นครูสอนนาฏศิลป์พื้นเมือง ณ วิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์

นียา รังเสนา ำฉายฉายพราหมณ์ แสดงให้เห็นว่ามีพื้นฐานทางนาฏศิลป์ไทย

นียา รังเสนา เป็นผู้ดำเนินรายการในการแสดงของวงโปงลาง

นียา รังเสนา ร้องเพลงและำ ค่ายกับการแสดงของหมอลำ

รางวัลพระพิฆเนศทองพระราชทานครั้งที่ 3 พ.ศ. 2541

ภาพนี้กำลังคิดให้ที่เวทิงงานของกรมประชาสงเคราะห์ หากสังเกตได้ดิษคุณนางไหจะเป็น
 ลักษณะผ้าไหมแพรวา (ผ้าผืนนี้ได้หายไปกับการจบชีวิตของเหล่าศิลปินที่เสียชีวิตเมื่อปี พ.ศ. 2530
 เพราะได้ฝากไว้กับเพื่อนรักที่ชื่อ แสงทอง ศรีเครือคง (เสียชีวิต) เป็นนักร้องนำประจำวงโปงลางใน
 สมัยนั้น กลับไปเพราะช่วงนั้นจบแล้ว แต่ถูกเชิญมาแสดงเฉพาะกิจก่อนที่คณะจะเดินทางไปโชว์ที่
 ภาคใต้แล้วเกิดอุบัติเหตุ)

ไปแสดงที่ประเทศมาเลเซีย ได้รับคำชมจากหนังสือพิมพ์ประจำประเทศมาเลเซีย

งานประกวดปี่นาง ๑๔

ปี่นาง เป็นเครื่องดนตรีโบราณที่ เกษมศักดิ์จังหวัดกาฬสินธุ์ และมีว่าใน เวลาจะผ่านไปกว่าสิบปีแล้วก็ตามชื่อของ ปี่นางยังคงเป็นที่รู้จักและยังคงมีคน ศึกษาค้นคว้าเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัด กาฬสินธุ์สืบมา

เมื่อเกิดงานประกวดปี่นางกลางคืน ขึ้นที่ศาลากลางจังหวัดกาฬสินธุ์ "สารวัตรเชษฐา" หรือ "กานตศอ" ได้เชิญคนมาฟังปี่นางของ **วิฑูรย์ นฤตย์** นักศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และเขาจะมองไปยังความน่ารักของคู่รักที่เป่าปี่และ เข้าใจความรู้สึก ซึ่งเขาไม่ได้มีใจผูกพัน จากในใจประกวดของจังหวัดกาฬสินธุ์ได้ ปีหนึ่งจะมีเพียงครั้งเดียวเท่านั้น

วิฑูรย์ นฤตย์ นิสิตวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ อายุ ๑๖ ปี (สอบเข้าเรียน เมื่อปี ๒๕๓๖) นิสิตวิทยาลัยอาชีวศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ และปีปี่นาง ปี ๒๕๓๖ เป็นตัวจริง รับประกวดในเครื่องดนตรีภาพ และสวยงามที่สุด

ในเดือนพฤษภาคม คณะผู้จัดประกวดปี่นาง ได้เชิญ "วิฑูรย์ นฤตย์" มาเป็นตัวแทนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ไปประกวดที่ ประเทศมาเลเซีย

ซึ่ง ๓ ที่ผู้จัดประกวดกาฬสินธุ์ ทางในหลายๆ ปีที่จัด และปีนั้นเองจะเสียไปปีถัดมาทางด้าน คณะผู้จัดประกวดปี่นาง ๑๕ จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งทาง คณะผู้จัดผู้สนับสนุน เป็นประธาน จัดประกวดสำหรับ

และปีนั้นได้ คณะผู้จัดประกวดปี่นาง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้เชิญ "วิฑูรย์ นฤตย์" มาเป็นตัวแทนของจังหวัดกาฬสินธุ์

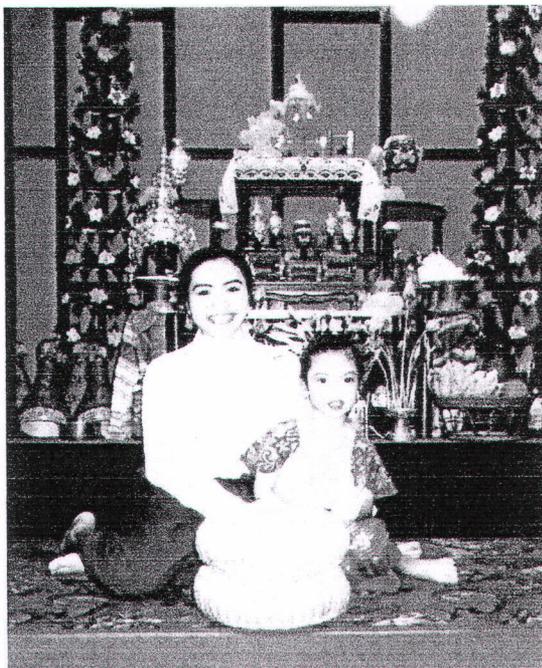
ประชาสัมพันธ์จังหวัดได้ให้เกียรติยกย่องเป็น "ต้นตำรับราชินีไหซอง" ก่อนที่จะมีการประกวดราชินีไหซองประจำจังหวัด ในงานการชาดจังหวัดกาฬสินธุ์

จะเป็นทั้งนักแสดง และพิธีกรของวงโปงลางวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์
สังเกตว่าจะมีกระดาษถืออยู่ (ยังไม่เก่งแต่กล้าเพื่ออยากฝึกให้ชำนาญ)

คุณพ่อ - คุณแม่ และญาติๆ จัดพิธีสู่ขวัญให้หลังจากที่หวิดการเสียชีวิตครั้งที่
กลุ่มนักแสดงวิทยาลัยนาฏศิลปกาฬสินธุ์เกิดอุบัติเหตุ
(เพราะก่อนหน้าที่จะเกิดอุบัติเหตุได้เดินทางในรถตู้คันเดียวกันเพียงไม่กี่ชั่วโมง)

ภาพถ่ายที่นาฏศิลป์นิยา หน้าโต๊ะหมู่บูชาเท่าที่สะสมได้อย่างค่อยเป็นค่อยไป
เป็นห้องที่มีพื้นที่เล็กๆ ที่ห้างแฟชั่น ไอแลนด์

ช่วงนั้นเริ่มก่อตั้งวงโปงลาง ชื่อคณะมรดกอีสาน ออกเผยแพร่ตามสถานที่ต่างๆ
โดยมีลูกศิษย์ตัวเล็กๆ คัดไห้ด้วย

ทั้งร้อง ทั้งรำ ทั้งเป็นพิธีกร กับวงโปงลางมรดกอีสานที่ออกเผยแพร่

งานกาชาดที่สวนอัมพร เวทีของช่อง 7 ก็ได้รับเชิญไปแสดงโปงลาง
(ขณะนั้นกำลังมีท้องถิ่นแรกเพียง 5 เดือน)

จัดการแสดงใหญ่ของเด็กที่มากที่สุด จำนวน 7 ชุด ที่เวทีแฟชั่น ไอแลนด์ (พอเสร็จงานก็ขอซื้อฉลากมรดกอิสานกลับมาด้วย เท่ากับค่าแสดงพอดี เรียกว่าชอบเผยแพร่สิ่งที่ดีแก่กับการสร้างความดีควบคู่กันไป

ได้มีโอกาสแสดงเวทีใหญ่ๆ งานสัมมนาของ I.D.A. ณ ฮอลล์เดอะมอลล์บางกะปิ

เดชนีกอยู่เสมอว่า หากว่ามีโอกาสที่ดีๆ จะสร้างองค์พระพิฆเนศ มอบให้วิทยาลัยนาฏศิลป์ กภาพสินธุ์ จนในที่สุดก็ได้ทำสมใจนีก แต่ได้เพียงเป็นส่วนหนึ่งในภาพร่วมบริจาคน (คือใจที่สุดในชีวิต ที่ได้มีโอกาสทำในสิ่งที่คิดว่าดีที่สุดมอบไว้ในส่วนรวมตลอดไป)

ทางวิทยาลัยนาฏศิลป์กภาพสินธุ์ จึงได้ขอเครื่องราชอิสริยาภรณ์มอบให้ วันนั้นทั้งกลับไปร่วมไหว้ครู มอบทุนไหของ 29 ได้รับเหรียญเครื่องราชอิสริยาภรณ์ แล้วยังมีคุณพ่อไปมอบกำลังใจให้ด้วย

ปี พ.ศ. 2541 รับรางวัลพระพิฆเนศทองคำพระราชทาน ณ โรงภาพยนตร์เฉลิมกรุง

10 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 นิตยา เชิดชู(รังเสนา)เป็นพิธีกรงานเลี้ยงประชุมใหญ่สามัญประจำปี
และปาฐกถาพิเศษไทย - พม่า ณ สโมสรทหารบก

แสดงความยินดีกับ อาจารย์ชัยสิทธิ์ สนสุสัน (อ๊อ) ที่ได้รับรางวัลพระพิฆเนศทองพระราชทาน ประจำปี พ.ศ. 2549 ที่หน้าโถะหมุบูชาครู นาฏศิลป์นิยา ชั้น 5 อินพีเรียลเว็ลด์ลาดพร้าว

ชุดผ้าไหมและช่อดอกไม้ชื่อนี้ขอมอบให้ครู (อาจารย์ชัยสิทธิ์ สนสุสัน) ที่ทำให้มีวันนี้ วันที่มีนิดา เชิดชู คู่กับนาฏศิลป์นิยาต่อไป

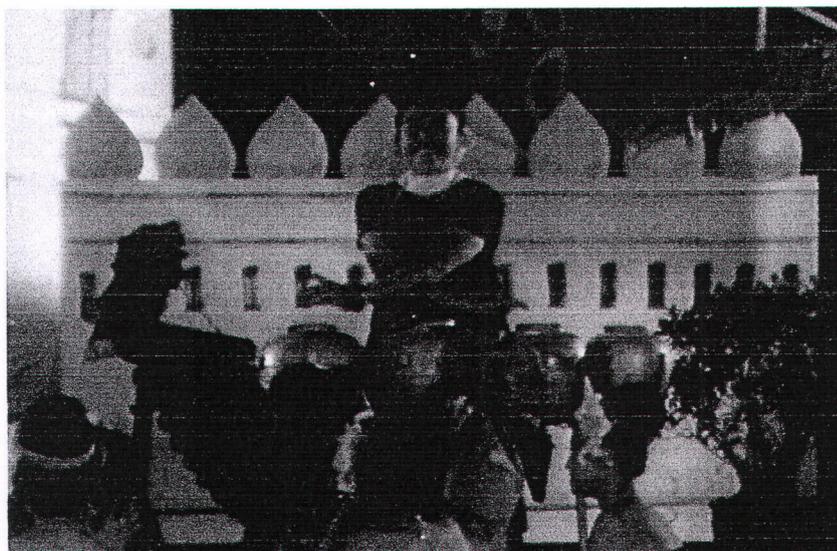
ดีดไหแสดงงานของ ป.ต.ท. ที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ขณะที่ยัง 6 เดือน (ลูกชายคนที่ 3)

ปี พ.ศ. 2548 ได้รับเลือกเป็นรองประธานสภาวัฒนธรรมเขตวังทองหลาง
 ภาพนี้ถ่ายร่วมกับประธานสภาวัฒนธรรมเขตวังทองหลาง ผศ.เกษมศรี วัชรสกุณี
 ในงานวันแม่ที่สภาวัฒนธรรมเขตฯ จัดขึ้นที่เวทีทักษิณพลาซ่า

คีตโหม่งงานวันแม่ที่เวทีสวนน้ำ เดอะมอลล์บางกะปิ

คีตโหม่งระหว่างรอกการบันทึก วิษิตี ที่สตูดิโอมนตรี ลาดพร้าว 101

วันที่ 15 กรกฎาคม 2549 การแสดงโห่ของ ณ เวทีสวนสัตว์ดุสิต

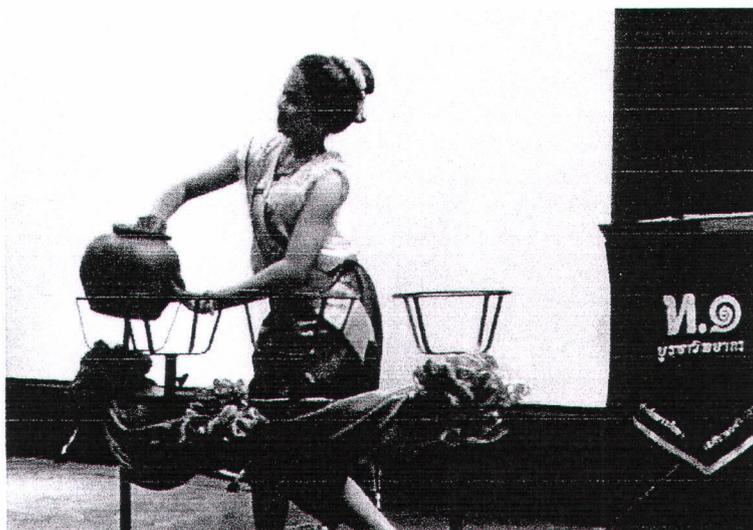
ลูกศิษย์ในการแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้าน

ภาพการแสดงสร้างสรรค์จากการรำดีดไห ได้ตำแหน่งทูตน้อยวัฒนธรรมไทย
ในการประกวดทูตน้อยวัฒนธรรมไทยเพื่อหาตัวแทนไปเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมไทย
ณ ประเทศอังกฤษ

ลักษณะการเพิ่มลวดองค์ประกอบของการรำดีดไห ซึ่งมีแนวคิดในการแสดง
คือ การแสดงนาฏศิลป์ไทยมีการสืบทอด โดยเด็กรุ่นใหม่ที่ได้สร้างการแสดงชุดนี้
ขึ้นด้วยความสำนึกรัก ในศิลปวัฒนธรรมไทย

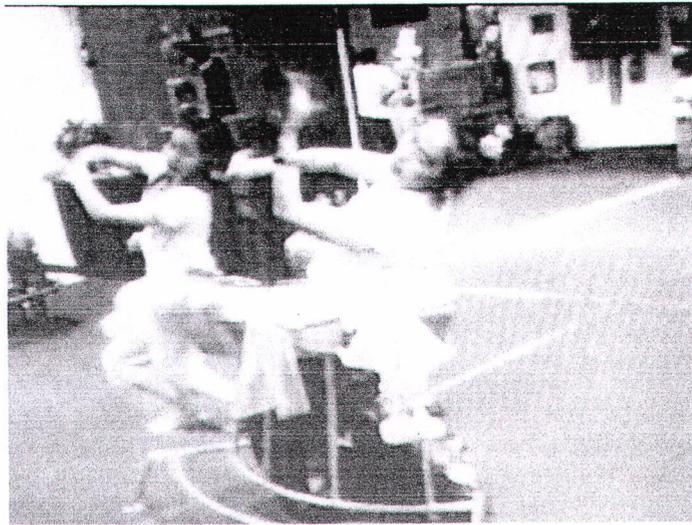
ท่าทางแสดงให้เห็นถึงวิธีการจัดไหใส่ของด้วยตัวนางไหเองที่ไม่เพียงแต่อนุรักษ์
การแสดงเท่านั้นแต่ยังแสดงถึงภาพของการฝึกฝนในการรำดีไหด้วย

การโยนไหโดยได้ประดิษฐ์ไหที่ทำจากกระดาษเพื่อใช้ในการโยน

การประกวดนางไทโดยวงโปงลางสะออน ในรายการรู้จริงป่าวโดยนิตยา เชิดชู(รังเสนา) ได้แสดงลีลาการตีตโหมและให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับการรำตีตโหม โดยได้เรียกว่ามีข้อความหนึ่งกล่าวว่า เป็นนางไทคนแรกของโลก

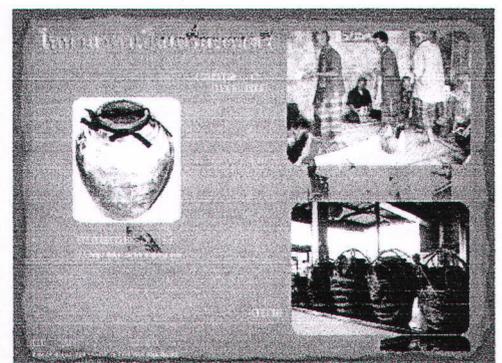
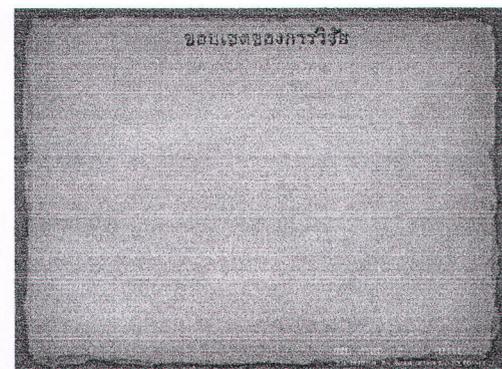
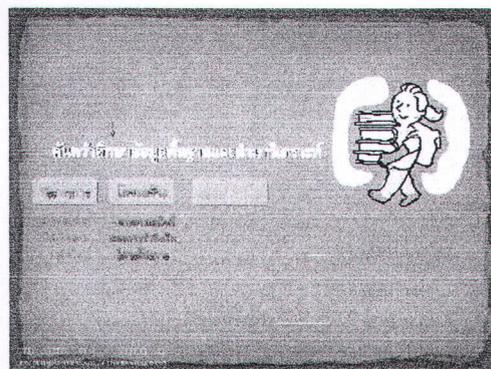
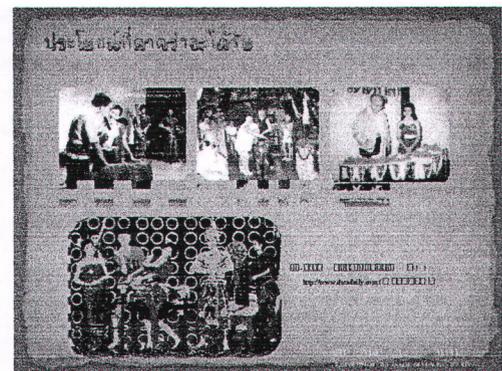
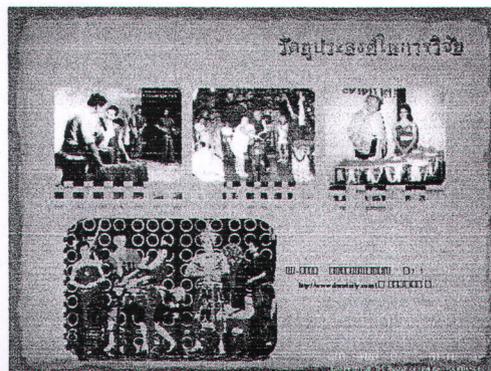
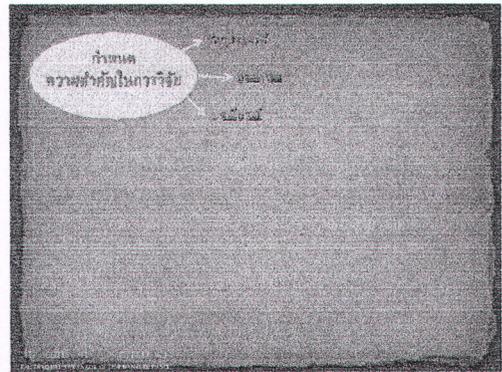
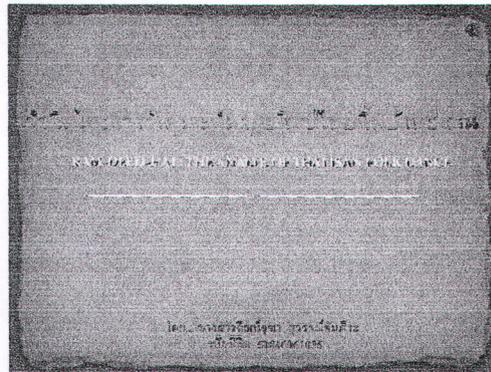

การถ่ายทอดทำรำคิดไห้ต้นแบบไห้แก่นิสิตสาขาวิชานาฏศิลป์พื้นเมือง
อีสาน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ภาพนี้เป็นหนึ่งไห้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อย ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจไห้ผู้วิจัยทำงานชิ้นนี้
ประเด็นที่ว่าผู้ชมจีนมาถามในระหว่างที่คิดไห้แล้วไม่สามารถตอบคำถามได้ว่าตนกำลัง
ทำอะไรอยู่ และก็สงสัยว่าทำไมไม่ตีจริง

ภาพนิ่งประกอบการนำเสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง รำคิดไห: การวิเคราะห์นาฏศิลป์ไทยพื้นบ้านอีสาน

คุณมีชื่อ... หน้า... มีอะไรบ้าง?

ใจรักดีได้เป็นไหน

ไปไหนมาไหนหาเรื่องงานแล้วมีเงินใช้เอง

ปรากฏการณ์
รักดีได้ใช้ชีวิต
ที่เรียกว่า
"นางไท"

รำดีดีไท

คุณอยากได้งานที่ดี?

มี ใช้... ของ... ไท... พิน... สด... สด...
หรือ... ของ

ไม่เลือก (ในสิ่งที่เลือกทำอย่างอื่นดีกว่า)

↓

ไม่มีอะไรดีจริง ๆ

1. 100%

ไม่มีอะไรดีจริง ๆ ของนางไทเอง
แล้วได้ไหม?

บทบาทหน้าที่ของนางไท

100%	10	10%
100%	10	10%
100%	15	15%
100%	15	15%

โครงสร้างการแสดงของนางไท
แสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของนางไท
เฉลี่ยจากเวลาในการแสดงทั้งหมด

80%

คือการแสดงของนางไทเพียงคนเดียว

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวจิณห์จุฑา สุวรรณคุ้มภีระ เกิดวันศุกร์ที่ 29 ตุลาคม 2525 ที่อยู่ปัจจุบัน 388 การ
เคหะชอย 6 ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา 30000 สำเร็จการศึกษานาฏศิลป์ชั้นต้น
ชั้นกลาง สาขานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลป์นครราชสีมา เข้าศึกษาต่อในระดับปริญญา
ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต พ.ศ.2544 และ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตในสาขาวิชานาฏศิลป์
ไทย ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พ.ศ.2552

